

תשורה

משמחת הנישואין של
לוי מנחם מענדל וחי' מוסיא
גראנער
כ"ה סיון ה'תשע"א

פתח דבר

אנו מודים להשי"ת על כל הטוב אשר גמלנו, ובחסדו הגדול זיכנו בנישואי צאצאינו החתן התמים הרב מ' לוי מנחם מענדל שי' עב"ג הכלה מרת חי' מוסיא תחי'.

התודה והברכה מובעת בזה לבני משפחתנו, ידידנו ומכירינו שבאו מקרוב ומרחוק להשתתף בשמחתנו ולברך את צאצאינו שיחיו בברכת מזל טוב וחיים מאושרים בגשמיות וברוחניות.

בתור הבעת תודה לבבית והוקרה לכל הנוטלים חלק בשמחתנו, מוגשת בזה תשורה מיוחדת - מיוסד על הנהגתו של כ"ק אדמו"ר מהורי"ץ שחילק 'תשורה' בחתונת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו - הכוללת: רשימות כמה יחידות'ן אצל כ"ק אדמו"ר, שרשם סב החתן שליח כ"ק אדמו"ר למלבורן אוסטרליא, הרה"ח ר' יצחק דוד גראנער ע"ה, מענות קודש מכ"ק אדמו"ר שקיבל בזמנים שונים, וכן לקט סיפורים שנשמעו מפיו שנרשמו ע"י א' מנכדיו שי'. בתור הוספה, בא סקירה באנגלית אודות יום הבהיר כח' סיון.

הא-ל הטוב הוא ית' יברך את כבודו ואת אנשי ביתו יחיו בתוך כלל אחב"י בברכות מאליפות מנפש ועד בשר, ובמיוחד בברכה העיקרית שנזכה ללכת משמחה זו לשמחה העיקרית "שמחת עולם על ראשם", בביאת משיח צדקנו, תומ"י ממש.

משפחת גראנער וויינגארטען

יום ב' כה' סיון תשע"א, גרנד רפידס, מישיגן

סיפורים

הבא לקמן הוא סיפורים, זכרונות, פתגמים קצרים, שגרשמו מפי סב החתן הרב יצחק דוד גרונר ע"ה ע"י א' מנכדיו שי'. וזאת למודעי, שאף שתוכן הסיפורים אמיתי אבל א"א לוודא שכל הפרטים מדויקים, ונרשם בלי אחריות כלל וכלל.

אדמו"ר - דאס איז די אמת'ע נחת, אז מ'טוט די שליחות [זהו הנחת האמיתי, שעושים השליחות]. [נוסח אחר שמעתי: מה הרי רוצים ההורים, שהילדים יהיו עצמאיים כו'].

הרב דוב בעריש צוקרמן ע"ה (רב בבופולו, שזקני למד אצלו) אמר בשם המהרש"ם מברעזאן, שברכת אירוסין צריך לומר מפני שהוא רב העיר, אבל אינו רוצה יותר (היינו ברכת נישואין) מפני שהדור פרוץ (ושאלה באמירת ברכה כשישנם נשים שאינם צנועות).

המהרש"ם לפני שהי' רב הי' סוחר, פעם פגש בר' שלמה קלוגער וראה שהוא גאון א"ל הרש"ק אתן לך הורמנא, א"ל המהרש"ם שאינו צריך לזה, א"ל יונגערמאן ס'ועט דיר צוניק קומען (אברך, זה יהי' לך לתועלת). ולאחמ"כ פשט את הרגל והוצרך לקבל עליו רבנות.

בתשמ"ז הי' חולה ל"ע (בהתקופה דדידן נצח) ופעם הי' בעת הפארבריינגען בשבת עד לאחר המאמר כעין שיחה, ולמחרת ביקש אחיו ר' לייבל שי' דולר בשבילו ואמר כ"ק אדמו"ר כמדומני שראיתי אותו אתמול בההתוועדות.

פעם בא א' מהעיירה של ר' שמואל לויטין לליובאוויטש לכ"ק אדמו"ר הרש"ב ונתן לו הרש"ל שלום, וא"ל שאינו יכול לדבר אתו כי צריך ליכנס דחוף להרבי שיש לו צרות גדולות כו', ורש"ל חיכה וראה שנכנס למשך דקה ויצא מלא שמחה, שאלו מה קרא וענה שכשנתן הפ"נ עם כל הצרות שלו הסתכל כ"ק אדמו"ר הרש"ב בהפ"נ ואמר בביטול אה! ומזה נעשה מלא שמחה (מה"אה!) של הרבי שביטל כל הענינים כו').

כ"ק אדמו"ר נכנס פעם - לפני הנשיאות - להסוכה לאכול בהסוכה בהחצר (במקום שעכשיו הוא חלק מביהכנ"ס), וזקני התיישב אצלו ונתן לו כ"ק אדמו"ר כוס יין ולא רצה לקחת ואמר לו כ"ק אדמו"ר שכ"ק מו"ח אדמו"ר אומר שצריך לקחת בכל יום מחול המועד כוס יין. ואח"כ דיברו בלימוד וכביכול הוא התווכח עם כ"ק אדמו"ר בלימוד, ולאחר מכן נכנס כ"ק אדמו"ר להביהכ"נ שהי' אז והראה לו בשדי חמד שהנכון עמו - כ"ק אדמו"ר - ואמר לו שעכשיו נעשה הלימוד זייער לייכט כי הכל כתוב בשדי חמד.

ר' מאיר אביש הי' חזן אצל הדברי חיים, וציווהו להיות חזן וא"ל שאין לו קול, ואעפ"כ אמר לו שילך והי' לו קול.

פעם אחת כשהיו הילדים מחוץ לבית והתאוון לפני כ"ק אדמו"ר, ענה כ"ק

פעם אמר לו כ"ק אדמו"ר ביחידות: נישט פאר אונז געדאכט נישט פאר קיינעם געדאכט נישט אלע זעען זייער הצלחה דו האסט דאך ב"ה, דו זעסט דאך פרי במעליו.

שאל אצל כ"ק אדמו"ר (מוהרי"צ כנראה) באם ידבר בהקמת מצבה, וענה - במכתב - בודאי וינצלו לעורר לאידישקייט.

שאל אצל כ"ק אדמו"ר שהיו אלו שרצו שיעתיק לא"י ויעשה שם בית אוסטרליא בשביל אלו שבאו מאוסטרליא, (כי לא הי' להם עם מי לדבר שם כו'), וענהו כ"ק אדמו"ר ביחידות בשלילה ואמר לו ענין א' שזהו שנת החינוך כו' (השאר אינו זוכר).

כ"ק אדמו"ר פעם שלח אותו - לאחר מלחמת ששת הימים - לא. שרון לתת לו לחיים כו'. וסיפר לו שרון, שכשהי' ביחידות אצל כ"ק אדמו"ר, שאלו כ"ק אדמו"ר למה הלך ב"סיני" באופן כך, והראה לו כ"ק אדמו"ר שהי' יכול לילך בדרך אחרת ב"סיני" שעי"ז הי' מצליח יותר כו'.

הרז"א (אחיו של הרבי רש"ב) הי' גאון. פעם ישב שעה בחוץ על עגלת החורף (שליטן) ובחן א' על שו"ע יו"ד ובמשך שעה עבר על יו"ד.

פתגם: וישב יצחק ויחפור וגו' אשר חפרו בימי אברהם אביו וגו' (בראשית כ"ו, י"ח), שבתחילה חפר הבארות של אביו ואח"כ של עצמו. כמו"כ בתחילה צריך לחדש הישיבות וכו' שנחרבו ר"ל קודם שעושים "פראגרעשאן" ("התקדמות" מודרנית).

פתגם: ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו וגו' (בראשית ל"ב, כ"ה) - מכיון שהניחוהו לבדו לכן קרה שויאבק איש עמו.

כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ התבטא פעם אודות הטריפה'נע תלמוד תורה'ס - מ'היינגט עם אויף א צלם אויף די האלז (תולים צלם על צואר הילד), ובאמרו זאת ראה איך שרעדו ידיו הק'. פרטים אחדים מהתוועדויות כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ: בעת הניגונים - השיחות ארכו בדרכך כלל 10 - 15 דקות, והיו מנגנים והי' עושה תנועות ראשו הק' לפי קצב הניגון, ופעמים הוא זוכר - בעיקר בהבינוני - איך שעשה תנועה בראשו הק' בהתאם לפי קצב הניגון (בחלק הב' בתנועה של העמקה כו'). בשעת נגינת הד' בבות בכה בבכיות גדולות. והי' ג"כ ממלמל משהו בשפתיו, ושם לב שכמו"כ כ"ק אדמו"ר נשיא דורינו הי' ממלמל בשפתיו אז (בעת הד' בבות). כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ הי' אוכל דגים יותר מכל מאכל אחר. אצל כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ לא ניגנו "האפקע" (פריילעכע) ניגונים. כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ חיבב הבינוני (מפני?) שהי' זה הניגון מיט וואס ער האט זיך געזעגענט פון די רוסישע חסידים בשנת פ"ח. כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ לא הי' אומר שיחה עד שגמרו כולם לאכול. וכולם היו גומרים לאכול כש"ק אדמו"ר מוהרי"צ הי' גומר. כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ הי' בעיקר אוכל הפיש. פעם היו חתיכות בשר קליינטשיקע שהיו חותכים לחתיכות קטנות בשבילו און כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ האט געדרייט אהין און אהער והוא לא אכל רק עשה כדי שהאחרים יאכלו, וכשהניח

דוד משה מטשארטקאו שבשעת אמירת קידוש האט די וויין געזאדט (הי' היין מעלה רתיחה, וכידוע). לפני חתונתו התגבגב לחדר השינה של הדברי יחזקאל משינאווא, ונחרד הדברי יחזקאל ושאלו מה רוצה, וא"ל אני רוצה ברכה בשביל החתונה שלי, א"ל דו זאלסט אויסלעבן דייע יארן מיט דיין פרוי. וכך הוה, חיו 65 שנה ביחד.

ר' שמואל לויטין אמר ווארט ההפרש בין חסיד לאחרים. מי שאינו חסיד קם שבת בבוקר אולי שותה קפה, אח"כ מתפלל ואוכל סעודת שבת, אח"כ יושב עם ה"וועסט" שלו אחרי הטשאלענט עם ספר וכוס תה. משא"כ חסיד אין לו מנוחה, קם בבוקר צריך לילך למקוה, אח"כ צריך ללמוד חסידות, אח"כ צריך להתפלל וכו'.

אין דער היים (ביוראפ) היו מפסיקים לאכול פלוימען (שזיפים) מפ' קרח ואילך מחשש תולעים.

בעת החתונה של כ"ק אדמו"ר כשהלך כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ עם מגבת על הכתף וחלק משקה לכל הנאספים, ברח ר' יוחנן ע"ה גארדאן שלא רצה שהרבי ישמש אותו.

פסח תש"ב חזר ר' יוחנן ע"ה גארדאן הווארט של הר' אברהם חיים ע"ה ראזענבוים אודות ישיבה בתפיסה ששמע הר"ד שיפרין ע"ה, שפעם א' הוא חובה, ב' הידור מצוה, ג' מיחזי כיוהרא, וצחק כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ כו', בעת החזרה הפציר ר' יוחנן מר' דוד שיפרין שינגן התנועה על הפסוק הודיעני ה' גו' ששמע הר' אברהם חיים ראזענבוים מהצ"צ, וזקני ישב אצל כ"ק אדמו"ר והתחיל ר' דוד שיפרין לנגן, וכ"ק אדמו"ר נתן ידיו הק' על עיניו הק' (אינו יודע אם בכה).

ידו מיד גמרו כולם לאכול. בלילה הי' כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ מברך ברהמ"ז וביום האיידעם'ס, והמברך נטל מים אחרונים בראשונה. הבחין שבאחש"פ הי' כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נותן פיסת מצה בכל קערה של מאכל. וגם בהמרק הי נותן מצה. היו עושים בשבילו בליל הסדר הסיבה בעט דהיינו עוד כסא גדול (חוץ מהכסא שישב עליו).

הי' מגיד גדול בשם ראפאפארט ודרש פעם בפ' נח, למה נשך הארי את נח כי א"ל בשלמא קודם המבול היו הרבה אריות אבל עכשיו יש רק א' וצריך לתת לו מזונו בזמנו. והנמשל הוא כמו"כ קודם החורבן באירופא הי' מחלוקת חסידים מתנגדים כו' אבל עכשיו צ"ל שלום.

הרה"ק ר' אורי מסאמבור הי' בעל מופת היו נכנסים אליו בחורים שנקראו לצבא, והי' לוקח מפטחת ומניף (על האנשים) ומניף ואומר על א' צום אויבערשטן, ולפעמים מניף ואומר על א' צו פאניע (היינו הצבא), כך הגיד לפעמים כך ולפעמים כך וכל מי שהגיד לפאניע נלקח לצבא ועל אלו שאמר צום אויבערשטן לא נלקחו.

ווארט מא' - למה דוקא בערי מקלט הכינו שלטים מקלט מקלט, ולמה לא לירושלים בשביל העלי' לרגל? ואמר שבעיר מקלט אינו יכול לשאול אצל השני הדרך כי אז צריך להגיד שהרג, וממילא צריך להיות כתוב מקלט על הדרכים, אבל כאן אדרבה הוא הולך לשכינו וא"ל אתה יודע הדרך לירושלים? וא"ל השני נלך ביחד, ועי"ז מתרבה ההולכים לירושלים.

הי' א' בשם ר' איציקל טענענבוים ע"ה אמר איני "כניאק" אבל ראיתי במו עיני אצל ר'

כ"ק אדמו"ר אמר לר' ש.ד.ר. ע"ה פאר חצות וועל איך דיר נישט זאגן צו גיין שלאפן אבער איין מינוט נאך חצות (כבר אני אומר שתלך לישון).

הר' ש.ד. אמר לו ששאל מכ"ק אדמו"ר אודות קו התאריך בניו זילאנד כו', וענהו כ"ק אדמו"ר שמכיון שכבר יש בניו זילאנד מאה שנה קהילה של יהודים אז צריך ללכת בתר קביעות זמנם.

הי' בדרום אפריקא וכ"ק אדמו"ר רצה שיגיד שיעור ור' לייבל שי' מסר לכ"ק אדמו"ר שאמר, ואמר כ"ק אדמו"ר שיהי' געדרוקט.

הי' קבוצה משלוחים לשיבה גדולה והם נתאחרו לילך וכשהגיע הזמן שהלכו אמר כ"ק אדמו"ר לר' לייבל שי' אויב יצחק איז דא זאל ער אריינגיין (ביחד עמם), ובאותו פעם (או פעם אחר?) כשהלכו השלוחים נתן לו 10 דולר ואמר לו באנייען די שליחות פון דאסניי (כ"ג אייר תשל"ה), נדפס בשיחות קודש).

הרב פ. שי' סיפר שהי' איש א' בוואוסטער ששלח לכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ 10 דולר (שהי' אז סכום הגון), וכתב צעטל לכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ שלכה"פ ישתה כוס טיי עם צוקער מהכסף הזה.

אצל הליטווישע היו מייקרים בני תורה והיו הולכים לביהמ"ד בחורף ומביאים להם טיי וצוקער כו', כך סיפר א' לזקני איך יענקל דער בעל עגלה הי' איש פשוט אבל בשביל בני הישיבות לקח פעלץ והלך והחי' אותם עם טיי וצוקער וכו'.

שמע הסיפור הבא מר' זלמן ווילענקין (המלמד של הרבי) ע"ה בעת שהותו בביתו במשך שבוע בקליוולנד. הרי"א מוויטעפסק הי' בעל הוראה גדול (עי' בהתמים) ובירר עניני הוראה עם אדמו"ר הזקן וידוע המעשה עם ג' ההוראות של אדמו"ר הזקן וכו'. ור' זלמן וילנקין הי' מספר הרבה סיפורים מרי"א (הרז"ו הי' מוויטעפסק), וסיפר שפעם נכנס אליו מלמד א' בע"ש בצהריים וא"ל שהוא רוצה דין תורה, שאל אצלו למה צ"ל עכשיו, א"ל שזהו הזמן היחידי בשבוע שהוא פנוי. א"ל שמקבל הד"ת, ושאלו איפה הבע"ד השני אמר שלוקח את הקב"ה כביכול לדין תורה. חבש ר' אייזיק הכובע של שבת. וא"ל מה טענותיך? א"ל שהוא צריך לחתן בנותיו ואין לו כסף והקב"ה הוא השותף השלישי וכו', ר' אייזיק חשב כו' וא"ל הצדק אתך בהדין תורה. כשחזר הביתה ראה "פייטאן" (עגלה חשובה כו') ואשתו יושבת בה. ומה שקרה הוא, שאשת הפריץ קיבלה יסורים גדולים בפיה (ונתעקמה ?) וניסו הכל ולא עזר, ואמר א' שאשתו של ה"מאשקע" מאותו כפר (היהודי הנ"ל) יכולה צו אפשרפרעכן. קראו לה וריפאה. והפריץ שלח לה בחזרה עגלה חשובה עם וועש לילעכער (בגדים וסדינים) וכו' ומזה הי' להם די כסף לעשות חתונה.

הפריץ של וויטעבסק שמע פעם איך מדברים אודות הרי"א מוויטעפסק אז קרא אותו אליו ומאד נתפעל ואח"כ הי' קירבה ביניהם.

כשהרביים דיברו אודות א"י [אולי הכוונה אודות נסיעה לא"י, להעיר מלקו"ש ח"ב ע' 511 - הרושם] היו מתיראים כי היו מכוונים אודות עולם האמת.

פעם כשהלך זקני עם ר' שמואל לויטין אצל ר' סעם קרעמער שהי' לו משרד בבנין גבוה, הראה לו מהחלון אתה רואה יצחק ווען מ'ווערט העכער זעט מען אז די וועלט איז קליין. (פ"א לא להי' להר"ש גארטל ולקח העניבה שהי' לו).

אצל כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ הי' לשמאלו החלונות והוא ישב באמצע וכשהיו הבני בית מדברים בדבר א' והוא לא רצה שידברו מזה יותר, הי' מטה ראשו הק' לחלון וזה הי' רמז שיפסיקו הדבור.

החסיד הידוע ר' גרשון בער מפאהאר נ"ע (זקנו של ר' שמואל לויטין) ישב פעם עם המשפחה שלו בסעודת שבת, ואמר לו חתנו הר' וועלוול לויטין ע"ה חותני בוא נברך ברהמ"ז, שאלו ר' גרשון בער כבר אכלו טשאלענט א"ל הן א"ל גם אני אכלתי א"ל הן א"ל א"כ יכולים לברך בהמ"ז, וזה מראה שהי' מופשט.

כשהי' כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ במאריסטאון (בקיץ) שאל אצלו המשרת איך הוא רוצה שיחתוך הטאמייטעס (עגבניות) עגול או מרובע, א"ל כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ דו מאכסט מיר איינג אין קאפ (אתה עושה לי "צר" בראש).

פעם ראה כ"ק אדמו"ר א' מאנ"ש מתפלל מנחה בהמנין שלו בלי גארטל, וכשנכנס הלה אח"כ ליחידות א"ל כ"ק אדמו"ר שראהו מתפלל בלי גארטל, ואמר שגארטל הוא סגולה לזריזות והביא הפסוק מתניכם חגורים גו' (שמות י"ב, י"א).

כמדומה לו - שפעם כשהי' כ"ק אדמו"ר מתפלל במנחה בזאל למעלה הביט לראות עם זקני הי' שם (שהי' אמור אז להגיע).

הרב בערל בוימגארטן ע"ה סיפר שהרבנית נחמה דינה ע"ה פעם ביקשה ממנו להכשיר המטבח לפסח, ואמרה לו שיש בזה קבלה רבנית מפי רבנית איך לעשות זה והיו בזה חומרות גדולות און ער האט גוט אויסגעשוויצט.

שמע מיהודי זקן בבאלטימאר שראה המהרי"ל (בנו של הצ"צ) מתפלל בשנת האבלות על הצ"צ, וראה אז האט ער געהאלטן א עמוד שיכולים לזוזו (כנראה שהיו לו גלגלים וכדו'), און ער פלייגט ארום גיין דעם ביהמ"ד פון התפעלות בעת התפילה ולקח עמו העמוד.

ר' שמואל סיפר אודות הר' דובער זאב (בערע וואלף) ע"ה הרב של יקטרינסלב שפעם באו אליו ב' אנשים שהי' ביניהם סכסוך והרבנית אמרה להם שהוא עדיין מתפלל, והלכו וישבו והוא התפלל סמוך לדלת ושמעו דרך הדלת נעימות תפילתו, ואמרו א' להשני לאמיר מאכן א פשרה (שפעל עליהם התפילה שלא יקפידו כו').

פעם בסוכה שהי' איינג והיו צריכים מישהו להסיר הקערות מעל השולחן ואמר כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ יצחק שטייט, ונתנו לזקני הקערות וביניהם הי' קערת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ עם הפיש ונשאר עדיין על הקערה - כי כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ לא אכל כ"כ - האט ער זיך אראפגעבויגן תחת השולחן ואכלו. לאחמ"כ כשירדו א"ל כ"ק אדמו"ר מ'האט אייך געגעבן דעם שווער'ס טעלער וואס האט איר געטאן דערמיט, וא"ל איך האב דאס אויפגעגעסן, וא"ל

דאס האב איך טאקע געמיינט (הל' אינו מדוייק).

הגר"י הוטנר א"ל פעם, יצחק דיר פאסט לערנען א ספר אן א הסכמה? ענה יע! א"ל לערן חומש. עוד אמר לו שכשתוס' מביא גמ' תעיין בעצמך בהגמ' (כי לפעמים המשמעות שונה מכפי שמשמע בתוס').

כשהלך לאוסטרליא בשנת תשי"ט ציווה כ"ק אדמו"ר שהבחורים ילו לשדה התעופה ללוותו ורקדו ליד המטוס ור' דוד ראסקין ע"ה האט אויסגעטיילט משקה וא"ל שיחזור א שטיקל מאמר וכן עשה. נכנס כמה ימים לפני כן ליחידות ושאלו כ"ק אדמו"ר למה לא הלך קודם, וענה זי האט ערשט געהאט (חיים צבי שי') ואמר כ"ק אדמו"ר איז וואס איז.

כ"ק אדמו"ר התוועד - לפני הנשיאות - בשבת מברכים וגם בשמח"ת לפני אתה הראת. וכמו"כ זוכר שפעם א' ב"ב תמוז בחדרו הק' סיפר להם המעשה די"ב תמוז כמו מקרא מגילה, וסיפר שהי' לו חלק בזה, וסיפר אודות שאמרה לו הרבנית ע"ה שגעסט באו (כידוע) ושהלך לחיים ליבערמאן - סיפר משהו אודות שהי' צריך צו קריכען אף די ווענט, כנר' לילך אל חיים ליבערמאן או משהו כזה - כ"ק אדמו"ר הי' נכנס להתוועדות לפני נשיאותו - לפעמים ביומא דפגרא ומתוועד עם אנ"ש, כמו שפעם ב"ג תשרי סיפר מעשיות מכ"ק אדמו"ר מהר"ש כמסופר במ"א.

אמרו שהרב חאדאקאו ע"ה נכנס בכל יום לכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ אפי' ביום הכיפורים.

כשר' שלמה פאלמער ע"ה נסע לא"י (שלחו כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ להבעלזער?) כשחזר נכנס לכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ ושאלו כל פרט ופרט על הרה"ק ר' אהרן מבעלז, איך הוא נראה, איך הוא מרגיש וכו'.

הי' גביר א' קמצן שלא לקח עניים. פ"א הגיע עני א' ואמר שהוא לאנדסמאן. וא"כ הגביר הכניס אותו. שאלו הגביר מאין אתם? א"ל פון טפה סרוחה, און דו?.

פ"א דברו ב' דודיו אודות התורת חסד ובא א' מן הזקנים ואמר להם איר רעדט וועגן דעם רב? אף זיין הייליגען צורה האט מען ניט געקענט קוקען. התורת חסד הי' אומר להמשמש שלו כשהי' צריך ספר שילך למדף פלוני ויקח הספר שהוא השלושים מימין והעשרים משמאל וכיו"ב.

הגר"ל דיסקין כשהי' מוסר שיעור היו צריכים צוצובינדען את המצח עם פאטשיילע כדי שיוכלו להתאמץ להבין הסברות שאמר שהיו מאד איידעלע. פעם עבר רועה עם צאן שאלוהו רבי כמה צאן הי' אמר מאתיים ושש. שאלו את הרועה ואמר כמו כן מאתיים ושש. והי' מסתכל על כותל ואומר כמה לבנים נמצאים. והסביר שאם הי' מישהו זורק ה' מטבעות על הרצפה הייתם רואים מיד שהוא ה', אז הראש שלי עומד על חמש מאות פעמים ככה.

הי' ברוסלאנד הר' יצחק יואלמקונטיקוויבא נ"ע והוא הי' מקורב לחב"ד, והי' מעשה שאיש א' בא לפניו שנולדה לו בת (או שהיתה חולה או שרצה לדעת איזה שם לקרותה), ואמר אלישבע (או שאמר אלישבע או שאמר שם אחר) והילדה נעדרה ל"ע, וכשנולדה עוד ילדה בא האיש לר' הלל פארטישער נ"ע ואמר לא לקרותה

בידיו ולא הי' יכול, ואמר שזהו משום שלעולם לא נתן א קרעכץ ווייל דער גאנצער עוה"ז איז נישט ווערט א קרעכץ.

אביו הר' מרדכי אברהם ישעי' ע"ה הי' בכל שנה מוסיף חומרות וכשהתחילו גלאט כשר פלייש לא אכל מאז בשר כי הי' פקפוקים, ואמר אמו ע"ה [מכיון שלא אכל כו'] אקח שני אבנים און איך וועל זיי רייבן צוזאמען ואתן לך מה לאכול. כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ אמר לאביו ביחידות אז דיין שורש נשמה איז פון א"י ובשמח"ת השי"ת א"ל שהוא שייך לא"י. הי' צריך לנסוע ללמוד בליובאוויטש אבל בינתיים פרצה המלחמה (מלחמת העולם הראשונה). ר' דובער ריבקין ע"ה אמר לבנו שיסתכל על ר' מרדכי גראנער לראות ציור של חסיד.

זקני הי' פעם בנ"י. לערך 8 שבועות כדי לקבל כולל יונגעלייט ולא הצליח וכ"ק אדמו"ר א"ל להשאר ולבסוף מצא 3 יונגערלייט וכתבו לכ"ק אדמו"ר ולא קיבלו מענה, אז כ' מכתב שהוא כאן 9-8 שבועות והם כתבו מכתב ולא קיבלו מענה, ענה כ"ק אדמו"ר שיכתבו עוה"פ ולאחר 5 דקות קיבלו מענה לילך.

פעם רצה זקני להשתמש בדברי מ. ב. לאיזה הרצאה בחסידות ולא נתן לו כ"ק אדמו"ר רשות ואמר לו ער לעבט שוין פערציג יאר מיט א שיקסע.

הרב זוין ע"ה סיפר לו שיגאל ידן הי' איש צבא וגם ארכיאולוג וקודם שנסע ליחידות אמר להרב זוין מה יודע הרבי אודות ארכיאולוגי' כו', וכשחזר אמר אז דער רבי האט עם געפאקט שהרבי ידע כו', ועוד ספר שפיזיקאי א' נכנס ליחידות וכתב דבר על פיזיקה כמדומני וכ"ק אדמו"ר ביקש

להו"ל תניא וא"ל כ"ק אדמו"ר שכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ לא רצה שידפיסו עוד הפעם רק מדפוס ווילנא, וסיפר שהי' א' שאמר שידפיס את זה והי' לו צוות של 13 ישיבה בחורים שכל אחד גייה שיתאים עם דפוס ווילנא והביאו לכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ ומצא 13 טעותים.

הי' מעשה עם ר' ארי' לוי' ע"ה (הצדיק מירושלים) שראה בחלום כ"ק אדמו"ר מתפלל שמו"ע בקול עד גאל ישראל, וזה הי' בתקופת שנת תשכ"ה שאז התפלל כ"ק אדמו"ר לפני העמוד אחרי הסתלקות אמו הרבנית חנה ע"ה. וסיפר את זה לזקני וביקשו למסור את זה לכ"ק אדמו"ר. כשנפגש זקני עמו בפעם שלאח"ז א"ל איך האב געביינקט נאך אייך יונגעראמן.

שמע מפ"ק אדמו"ר מוהרי"צ שכ"ק אדמו"ר הזקן הי' א' מחמשה קאנדידאטן אצל המגיד לכתוב השו"ע [ובפועל בחר בן] והשאר היו הרלו"י מבארדיטשוב, הנועם אלימלך, והאחים הקדושים הר"פ מפראנקפורט והר"ש מניקלשבורג.

הר' מיכאל דווארקין ע"ה כשהי' מספר מעשה הי' מתחיל לספר עם כל הדיוקים וכשלא הי' זוכר איזה פרט פלעגט ער אפשטעלן פון דערציילן ולא הועילו ההפצרות.

ר' שמואל אמר שהסוס חושב שמה שנותנים בפיו ה"צוים" הוא שלא ישכח על אכילה [היינו שבינתיים זאל ער קיינען אף דעם - כך הבנת].

הרה"ק רמ"ל מסאסוב זצ"ל הי' אדם גדול בגשמיות ואמר למשמשו נעם מיר ארום

אלישבע (או השם האחר) שאמר הרי"י נ"ע רק לקרותה השם האחר (או אלישבע) והילד חי, וכשבאו הדברים לפני הרי"י הנ"ל אמר עה"פ ותגזר אומר ויקם לך גו' שמי שגוזר - ער שניידט - האומר (היינו שאינו מדבר ונותן ברכות הרבה פעמים כו') אז ויקם לך (והיינו שר' הלל לא הי' נוהג ליתן ברכות כמו הרי"י הנ"ל ולכן דוקא אצלו הי' ויקם לך).

ר' שמואל מזעליחוב נ"ע שהי' חצי שנה ר"מ בתו"ת בפולין ולאח"ז בשיבת חכמי לובלין, והי' רב בעיר בריינא שהי' שם רב אביו של ר' הלל נ"ע, והר' זלמן ע"ה סערעבראנסקי אמר שראהו בחג הסוכות קודם שבירך על האתרוג שהוא אומר משהו, ושאלו ע"ז ואמר שהוא נוהג לומר כל מסכת סוכה קודם שמברך על האתרוג.

כ"ק אדמו"ר אמר לו וואו דו גייסט זאלסטו רעדן אין לערנען.

כ"ק אדמו"ר הרי"צ האט אריינגערופן דער קעכער פון ישיבה (פה באמריקה) כי שמע שמצמצמים באכילה כו', וא"ל כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ שששבע אחת יעשו מרק תפוחי אדמה ושבוע ב' בעבלען יוין כך שבכל שבוע יהי' עפעס אנדערש כו' - שמע מר' בערל חאסקינד ע"ה.

הי' א' שעסק בהדפסה וכו' עושה הרבה חסד ונותן כסף להרבה בתי תמחוי בא"י, ולא יכול ליכנס ליחידות, אך אמר לו ר' לייבל שי' שיעמוד בפרוזדור וכ"ק אדמו"ר האט זיך אפגעשטעלט ודיבר עמו ואמר שכ"ק אדמו"ר הי' בקי בכל ההוצאות שהוציאו לאור, ואמר הנ"ל שרוצה להוציא לאור תניא מנוקד וענהו כ"ק אדמו"ר המעשה הידוע עם הצ"צ ע"ז, ואח"כ אמר שרוצה

שיראה לו הנייר ודפדף על הדפים וכשהגיע לדף א' אמר לו שכנראה יש כאן טעות, וכן אמר על דף ב' ולאחר מכן מצא הפרפסור שאכן הי' שם טעות ונתפעל וכו' וסיפר להרב זוין.

הי' איש א' ר' פייוויש ז"ק ע"ה בהשטיבל רעים אהובים שבו התפלל זקני שהי' מחותנו של הבעלזער, ודיברו אז על משיח בשטיבל שחסידיים אומרים כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ הוא משיח ולעגו כו', אז אמר הנ"ל שהליובאוויטשער רבי איז א גאנץ שיינער משיח פאר מיר.

כשהגיע הרב אברהם בארנעצקי ע"ה מפולין (שנסע לתו"ת שם) עם זקן, לא ידעו לעכל את זה כי הי' זה חידוש שצעיר אמריקני יגדל זקנו, והי' שם שמש שצעק אויף אזא פרי דארף מען בענטשן שהחיינו בשם ומלכות!

הר' מענטליק ע"ה פעם אמר להבחורים (בנוכחות?) כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ שיאמרו לאמם אז זיי זאלן צונייען א ביסל להשוול שלהם שיכסה העלענבויגן, ואמר לו כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ "מיט זיידענע הענטשקעס" (היינו שאין לתבוע כ"כ מהאמעריקאנישער בחורים בדברים קשים).

המן ר"ת היום מת ניקולאי (הי' בפורים (סמוך לפורים)).

שמע שכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ האט אפגעמאכט מיט כ"ק אדמו"ר שלא ישתה א קאלטן טרונק (היינו שת' קרה ביותר שלוקחים להתרענן כו').

זקני ביקש פעם ברכה מכ"ק אדמו"ר שלא יהי' לו אומזיסטע עגמ"נ, ואמר לו כ"ק אדמו"ר און נישט אומזיסטע אויכעט ניט.

הי' רב א' בא"י הרב אונגער, והי' א' שהי' לו בית חרושת בבני ברק ור' יענקל לנדא ע"ה נתן השגחה ע"ז ולא לקח ע"ז כסף. והאיש רצה להנות הרב לנדא, ושאל אצל הרב אונגער מה לעשות והשיב לו שבפורים יתן לו כנהוג. ובפורים נתן לו טשעק גדול. לאחר פורים שאלו הרב יעקב לנדא אם יוכל להכנס אצלו, ונכנס, שאלו כמה הוא נתן להרב שלו הרב אונגער (שהי' א' מהבעלי בתים שלו) ענה שאי"ז נוגע כו' עד שלבסוף הודה שנתן לו חצי ממה שנתן להרב לנדא. אז קרע הטשעק ואמר תן לי מה שנתת להרב שלך.

עם א' מבניו שי' הי' מעשה שבזמן שהיו צריכים לעשות הברית שלו הי' לו שבר (hernya) והרופא אמר שלא מעלה ולא מוריד, והיו שם ג' רבנים און מ'האט געפסקענט אף יע (לעשות הברית), וכששמע כ"ק אדמו"ר הי' מאד לא מרוצה מזה שעשו הברית כי באם יש קס"ד שלא כו'.

לאחר המעשה בתשל"ח הי' כ"ק אדמו"ר מתוועד במוצאי שבת ולאחר זמן תכננו שיחזור להתוועד בשבת אבל החסידים לא רצו להטריח ואמרו שיהי' במוצש"ק, אמר כ"ק אדמו"ר לר' לייבל שי' זיי ווייסן וואס שבת איז בא מיר?.

א' הי' צריך לברוח לא"י מחמת החובות, וכשהתחיל להתדרדר א"ל כ"ק אדמו"ר (בשם התנא שאמר) עשר בשביל שתתעשר ולא ביצע ההוראה, ולבסוף לפני שנסע עוה"פ וכ"ק אדמו"ר הי'

בהתרגשות והלך להמדף ולקח הגמ' בידו הק' ופתחו להמאמר הנ"ל וא"ל המאמר הנ"ל עשר בשביל שתתעשר וא"ל אם שמעת וואלסטו דאך געקענט האבן א טענה - שמעתי מר"י שי' וו.

פעם אחת אמר כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ לר' בענטשע שם טוב (בשעת פארבריינגען? - ראה סה"ש תר"פ-ז ע' 163), שבשוויץ יש מקומות שמטיילים על ההרים הגבוהים ועומדים למע' מן העננים וכשירודים למטה רואים שירד גשם אבל לא הרגישו זה קודם (והנקודה הי' לעמוד מלמע' מן העיכובים כו'), ור' שמואל הזכיר זה לפני כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ בהתוועדות באמריקה בשביל להזכיר ר' בענטשע.

זקנו (אבי אמו) ר' זאמקע ע"ה הי' פעם באמריקה והתפלל בביהמ"ד הגדול, וכששינו החזן לשוכן עד צעק וואס איז דאס די פאטש מ'בייט די פערד, (מה זה, מרכבת הדואר שמחליפים הסוסים).

בעת פורים תרפ"ז שהי' מוראדיק כידוע והי' ר' שמואל וגם ר' איטשע דער מתמיד, ובעת המאמר לא שמע ר' איטשע המאמר (כמדומני שסיפר שכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נתן להם הרבה משקה ולא היו יכולים להתרכז בהמאמר), ואח"כ נצטער מאד מזה וא"ל כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ שמחר יחזור המאמר, ובעת חזרת המאמר למחר דפק הרש"ג על הדלת ואמר שיש אויסלענדישע טעלעפאן שהוא מאד חשוב, והפסיק כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ ויצא להטעלעפען ושמעו שאמר לעצמו ארויס פון די אויר פון ג"ע, וכשחזר להמשיך המאמר שמעו שאמר לעצמו צורך אריין אין די אויר פון ג"ע.

ט"ו שנה שהתחלתי לעבוד עבודת הכלל האב איך פארגעסן וועגן אייגענעם איר. כל הלילה - ליל מוצש"ק - הי' יחידות, ביום א' בערב נסע משיקגו ביום ב' בוקר הגיע לני.. כ"ק אדמו"ר נשיא דורינו רצה שיהי' מנין בחורים (שיאמרו תהלים כו) כל הזמן עד הלוי'. הרבנים נכנסו לכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ שלא ילך על הלוי' לבית הקברות כי הי' שלג גדול ואמר להם איך פרעג ניט ביי אייך. (לבסוף לא נסע). בהטהרה - אם זקני ע"ה היתה שם - כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ שלח מעטפה ישנה (א רוסישע מעטפה) שיכניסו בהתכריכים. לפני הלוי' כולם יצאו מהחדר שבו היתה וכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נכנס. בעת שעמדו עם הארון קודם הקבורה עשה הרא"ס מנין מרבנים לבקש מחילה ע"ז שלא בא כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ ואמר כ"ק אדמו"ר נשיא דורינו זייט מיר ניט מצרף [צום מנין].

כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ אמר אודות הרא"ח אלטגויז הי"ד (ברוסיא מחליפים ה' בג' וקוראים אלטגויז) הוא צארסקע פאמיליע.

כשהגיע כ"ק אדמו"ר עם אמו הרבנית בשנת תש"ז אמר לו ר' בערל בוימגארטן ע"ה שילכו להספינה לקבל פניהם, כ"ק אדמו"ר הי' מאוד מרוצה ואמר א דאנק פארן קומען א דאנק פארן קומען, ולקח אותה בידו הק' תחת זרועה לחוץ מה"קאסטעמס" (בדיקת המכס), (כשפתח האחראי - כנר' הי' יהודי - ראה שהי' שם חבילת מצות בחבילות כ"ק אדמו"ר וצחק האיש ואמר שאי"ז ה"סיזאן" (התקופה לזה)). כ"ק אדמו"ר דיבר אז עם איש א' עם זקן ושאלו אותו איזה רב הוא זה, וצחק ואמר דאס איז א גריכישער גלח.

פעם קבעו לזקני זמן להכנס להרבנית חנה ע"ה וכשהגיע שמע שכ"ק אדמו"ר נמצא

וכמה אנשים דיברו, וביקשו מר' ישראל דזייקאבסאן שידבר ולא רצה לדבר בפני כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ, וכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ האט געקוקט אף עם באופן חזק.

פעם א' כשנכנס רש"ל לכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ (שהי' קוראו לפעמים באמצע הלימוד) חזר ופניו צושאסן. ואמר שכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ באמצע הדבור אחז בזקנו הק' והביט ע"ז ואמר ס'איז שוין צייט עפעס צו טאן.

אצל א' מבנותיו שתחי' רצה חותנו ע"ה שיהי' שם אחר אמו וחוננתו ע"ה רצתה שיהי' שם אחר אמה ואמר כ"ק אדמו"ר שיכולים לתת ביידע נעמען. א' מילדיו שי' כשהי' ילד הי' בוכה כל הזמן כו' וכשדיבר זקני להרבי ע"ז ענה לו הרי כתוב על צער גידול בנים.

כ"ק אדמו"ר ענה לא' שרצה לבוא לאוסטרליא לאסוף כסף ולא התדבר קודם עם זקני - אין ענין לנסוע למרחקים ובפרט ללחום עם שליח כ"ק מו"ח אדמו"ר (התוכן, לא הל' בדיוק - מפי י. שי' ל.). ומזקני שמעתי המענה בל' איך יעיז כנגד שליח כ"ק אדמו"ר.

הרבנית שטערנא שרה ע"ה נפטרה כאשר כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ הי' בשיקאגו. הרבנים שמעו מזה, ורש"ל שהי' שם לא רצה ליכנס עם הבשורה, נכנסו הרבנים ואמרו הבשורה, וכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ קרא להרש"ל שיכנס, ובכה ואמר חשבתו אז זי וועט דערלעבן משיח. כ"ק אדמו"ר הריי"צ רצה לילך מיד בחזרה לני., אז נכנסו הרבנים ואמרו שמחכים עולם גדול ליכנס, אמר כ"ק אדמו"ר שמיום שהייתי

ר' ישראל בער גרינבערג ור' שמואל קאנטאראוויץ לפני הפארבריינגען דפורים ת"ש ניגנו ליובאוויטשע ניגונים לערך כשעה ואח"כ ירד כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ להפארבריינגען. הפרעזידענט של השול איפה שהתפלל ר' שמואל קאנטאראוויץ לא רצה שילך למקוה מפני שיכול להתקדר ואמר להם אין מקוה אין חזן.

הי' פרופסור קלאץ בישיבה רבינו יצחק אלחנן שהי' ידוע כא' מהמומחים הגדולים בעברית בזמנו. וכשהגיע כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ לאמריקה וכתב מכתב לתלמידי הישיבות, הנה כשראה פרופ. קלאץ המכתב שאל מי הוא האיש שכותב המכתבים בשביל הרבי, וענו לו שזהו כ"ק אדמו"ר בעצמו והתפעל מאד שלא האמין שרבי יכול לכתוב כזה.

הרב אקסלרוד סיפר שכשהלך מליובאוויטש להשטעטל שלו וראה א' מעשן בשבת סבר בוודאי הוא גוי, ואחמ"כ שמע אותו מדבר באידיש והוכה בהלם, כי בהלכו מליובאוויטש לא הי' יכול לצייר שאיש יהודי יחלל שבת. וכמו"כ כשהגיע אביו (נולד בהנונין) לאמריקה וראה מכוניות נוסעים בשבת הניח היד על המצח והסתכל למטה, (ואע"פ שלא דוקא היו יהודים בהמכוניות), כי בירושלים לא ראה מימיו חילול שבת.

פעם אחת הי' פארבריינגען למעלה וכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ ישב על הבימה הרש"ג מימינו וכ"ק אדמו"ר משמאלו, ור' משה טברסקי-שניאוסאהן (הטמשפולר) הי' שם וקראו לעלות לבימה.

פ"א הי' אסיפה וכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ הי' בביהמ"ד בקומה הראשונה על הבימה

בפנים וחיכה בפרוזדור, כשיצא - כ"ק אדמו"ר הי' תמיד הולך מאמו לאחוריו (שלא יראה גבו לאמו) - אמר לו כ"ק אדמו"ר וואס טוט איר דא די מאמע ווארט פאר אייך.

כשהאמריקנים עשו צרות לבני הישיבות אודות הגיוס לצבא במלחמת העולם השני', התבטא כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ שאם יעשו כך וועלן זיי פארלירן די מלחמה.

הרגיל בנר חנוכה הויין לי' בנים תלמידי חכמים (שבת כ"ג, ב) פי' זקני מל' רגל שהולך ברגל לעשות מבצע חנוכה וכו'.

פתגם: האלקים אשר התהלכו אבותי לפניו גו' (בראשית מ"ח, ט"ו) - כמו עד"מ אדם שהולך לפני חבירו להכירו עם אחרים כמו"כ האבות הלכו לפני השי"ת כביכול לפרסם שמו ית'.

פעם בפסח בהתוועדות של כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נטל א' מהמסובים מים אחרונים והעביר על שפתיו, ואמר כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ שאביו כ"ק אדמו"ר הרש"ב בפסח לא הי' מעבירו על השפתים, והוסיף - הגם מען קען זיך ניט גלייכן, אבער... (והגביה ב' ידיו הק').

הרב אונגאר הי' פעם בשלש סעודות אצל המנחת אלעזר (והוא הי' אז כבן -11 12) והמנחת אלעזר האט זיך צולאזט על הציונים כו' וצעק ימח שמם וזכרם, ובמוצש"ק הכניסו לו א צייטונג שכתוב שחלוץ א' בא"י נהרג ר"ל והתחיל ליילל ולא יכלו צו עם קאנטראלירן אע"פ שקודם צעק כו'.

רש"י זיין ע"ה אמר כשזקני ביקר בא"י על הפסוק בפ' בחוקותי (כ"ו, י"ג) ואולך אתכם קוממיות גו' ב' קומות, קומה עילאה - רבי, קומה תתאה - חסיד, ומי המקשרם דעם רבינ'ס שלוחים.

בתשל"א כאשר נתן לו כ"ק אדמו"ר 26 שטרי דולר של 10 דולר ליתן לפארשידענע שליחותן, הי' א' בשביל הרב זיין ואמר כ"ק אדמו"ר שיאמר לו שישתדל להו"ל עוד כרך של האנציקלופדי' תלמודית, וכשנתנו להרב זיין אמר לו שכ"ק אדמו"ר עמד כשנתן הכסף ונכנס הרב זיין להתפעלות ועמד ואמר שא"כ הוא מקבלו ג"כ שטייענדיקערהייט. כשכ"ק אדמו"ר נתן לו השטרות אמר לו איך האב א ברודער אין טבריא (כן אמר - אע"פ שנקבר בצפת), ובכה, ואמר דו זאלסט גיין דארטן און זען אויב מ'דארף לתקן המצבה און דו זאלסט לייגן דארט א צעטל.

אביו א"ל שאם רוצה לקבל מושג מהו חסיד של אדמו"ר הזקן שיסתכלו על ר' אברהם פאריז. כשהגיע ר' סעדי' ליברוב ע"ה ל770 א"ל ר' בערל חסקינד שיסתכל עליו ער איז א תמים, עליו רואים החותם של תו"ת.

הרבנית חנה אמרה על כ"ק אדמו"ר ער האט געהאט אזא גרויסן טאטן און ער איז אינגאנצן דעם שווער'ס.

פעם אמר כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ (אחש"פ תש"ב) ששאלו אצל כ"ק אדמו"ר מהר"ש ווען וועט ווערן ליכטיק וענה - איבער מארגן. ולאחר ההתוועדות חישובו החסידים שהיינט היינו כ"ק אדמו"ר מוהר"ש, מארגן - כ"ק אדמו"ר הרש"ב, איבערמארגן - כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ.

באחש"פ הי' כ"ק אדמו"ר מחלק מצה לאלו שדיברו בבתי הכנסת. זקני הי' לו אז משרת רבנות בביכנ"ס ורצה ג"כ לקבל. א"ל כ"ק אדמו"ר שאתה מקבל באצאלט בשביל הדיבור, אמר זקני שהדרשות שלי זיינען מער ווערט וויפל די געלט וואס מ'גיט מיר, וצחק כ"ק אדמו"ר (ואח"כ אמר לו הרב שמואל דוד רייטשיק ע"ה שטוב עשה שעשה פריילעכער קצת כו'), וא"ל דאס דארף מען פרעגן ביי די בעלי בתים. אבל לאחר פסח כשנכנס ליחידות נתן לו כ"ק אדמו"ר חתיכת מצה כו'.

הרה"ק ר' יששכר בעלזער זצ"ל אף שהי' חלוש ולא הי' יכול לילך למקוה הנה בכל יום שפכו עליו ט' קבין. הי' מיקל מאד בתעניתים והיו עומדים לפניו שורה של אנשים והי' אומר מי לאכול כו'. ער האט געטייטשט איש לרעהו שבפורים המתנה לרעהו הוא ברכת זחוק' היינו "איש" ל"רעהו" - אמר זה לא' שהי' חשוכי בנים ל"ע. פי' הפסוק (שמות ג, כ"ב) ושמעתם על בניכם ועל בנותיכם גו' שהשמלות של המצריים היו צו קורן ונשי ישראל בעצמם לא יכלו ללבשם, לכן אומר הפסוק ושמעתם על בניכם ובנותיכם גו'.

זקני אמר פעם דרשה בתחילת בואו לכאן על מ"ש בהמאמר באתי לגני אהני לי' שטותי' לסבא כו' אפסיק עמודא דנורא, שהעולם טוענים שהאיש הזה עושה אותנו משוגע פרום, אבל לאחר מאה ועשרים שנה אפסיק עמודא דנורא - א"א להגיע אלינו!!

שמע מר' פערלאוו ע"ה ששאלו אצל אדמו"ר מהר"ש שבאו אז הרבנית רבקה ואחותה אל הרבנית שיינא כידוע ושאלו אצלו מי יהי' אשתו ולקח אגוז וזרק בחצר והלכה על הרבנית רבקה. כ"ז קרה כשהי'

הנדפס בספר המאמרים קונטרסים בביקורו בראקשיק. - שמעתי מפי ר' ש.ב. שי.

הר"י ה. ע"ה נכנס ליחידות בשנת תש"ו לערך ולאחר שיצא אמר שכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ המשיך היחידות מהיחידות האחרונה שהי' לפני המלחמה.

הי' א' ר' שלמה (?) שדר באותו בית של זקני וסיפר לאביו שהוא הי' א גוטער רעדנער ורצה רש"ג שידבר לטובת תורת בכ"מ ואמר בתנאי שיסדרו יחידות עם כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ (כי אשתו היתה חולנית ל"ע) ונסדר, וכשנכנס ליחידות אמר לו כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ שמושל אשתו שהזכירה לפני כמה שנים (5-6 שנים כמדומני).

כ"ק אדמו"ר פעם סיפר לאלו שהיו בביהמ"ד למעלה שהי' חייל שנכנס לקבל ברכת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ (בקשר לצאתו אז למלחמה כמדומני), ובאותו זמן מסר לברכה שמות אביו ואמו וזקניו כו' וכשחזר להרבי עוה"פ לאחר זמן ושאל מה שמו וכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ אמר לו, ומה שם אביו וכו' וכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ זכר הכל ואמר לו הבחור - דו ביסט א צדיק.

שמע מא' ששמע כמדומני מבעל המעשה שהרה"ק ר' מרדכי דוב מהורונסטייפל נ"ע פעם בא אליו איש א' שהי' עושה נרות משעוה ובאותו זמן לא הי' שעוה בנמצא ולא הי' לו פרנסה, ובא אליו במר נפשו ואמר לו שיסגור החלון און ער זאל ציען די שטריק היינו כמו שעושה נרות וכן עשה והיו נרות. ולאחר ב' שנים קרה עוה"פ שאזל השעוה ובא עוה"פ אך עכשיו כבר לא רצה הרה"ק ר' מרדכי דוב לעשות הנ"ל.

כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ כשהי' מתפלל לפני העמוד הי' עושה הקנייטש בשמו"ע בושא "נס" לקבץ כו' כמו ב"וקרנו" תרום בישועתך. התפלל פתחת שקי - א געוויין - ותאזרני שמחה וגו'.

הי' פעם בבוגוטו קאלאמביא (לפני נסיעתו לאוסטרליא בתשי"ט) ורצו שיהי' החזן לימים נוראים והיו נותנים (אלף?) דולר ושאל כ"ק אדמו"ר כי הי' לו שול בברונזוויל שהבטיחם להתפלל שם, אך המשכורת שם הי' הרבה יותר מועט (3.50 כמדומני), וכ"ק אדמו"ר אמר לו שמכיון שאמר להם שיתפלל בשבילם צריך לעשות זה. [ואח"כ בתשכ"א הלך לשם להתפלל וקיבל כסף ומזה שילם בשביל הנסיעה להרבי כו'].

פתגם א': שים נא ירך תחת ירכי גו' (בראשית מ"ז, כ"ט) - דו זאלסט נעמען דעם כח פון מילה, - אלנא תקברני במצרים וגו' - (און דורך דעם) זאלסטו מיר נישט (היינו היהדות) באגראבן אין מצרים.

ר' אליעזר סילווער ע"ה אמר פעם שיעור 770 ואמר שמהו החילוק בין לומד ללמדן, זהו ע"ד רובץ ורבצן, רובץ פי' שעכשיו רובץ, רבצן פי' שכן דרכו תמיד, ועד"ז לומד פי' שעכשיו לומד, למדן פי' אז ער ליגט אין לערנען. אח"כ אמר שכתוב והי' כעץ שתול על פלגי מים גו' (תהלים א, ג) לכאו' הי' צ"ל כתוב על פלג ל' יחיד, רק אמר כשמגיעים לליובאוויטש יש פלג של נגלה ופלג של חסידות.

כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ כשהי' בראקשיק הראו הכנסת אוחים מופלגה, והרב רוך ע"ה בנה חדר מיוחד בשביל כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ, ובקשר לזה אמר המאמר נעשה נא עליית קיר קטנה גו' מנורה ושלחן וגו'

ילד כמדומני. [ראה ג"כ רשימת דברי ימי הרבנית רבקה - הרושם].

הרבנית נחמה דינה ע"ה עשתה מסיבה כשנשתדכו וסיפרה כמה סיפורים, ביניהם שהצ"צ הי' לושם לכ"א מבניו, וזקנה מהרי"ן קרא מייך גאון, וסיפרה אז שכשהתחיל מהרי"ן להתפלל הי' צריך לשנות הלבושים כמ"פ מחמת הזיעה.

י"א שבט תש"י אמר כ"ק אדמו"ר לזקני דו זאלסט אויסרופן אז מ'זאל ניט אריין אן מקוה, חצי שעה אח"כ שאלו דו האסט אויסגערופן ואמר זקני יע.

ר' שמואל אמר לר' הרשל שכטר מה האמריקה שלי הלא אני גר ב770 ורק אני הולך לברונזוויל למקוה ופ"א בשנה אני הולך לשיקגו, ואעפ"כ זה פעל עלי.

גרונם הי' אומר שכשלומד ב' שעות מים רבים יש לו גילוי אלקות.

כ"ק אדמו"ר אמר לו פעם שילמוד מס' גמרא עם רש"י ויאחז החלק האחורי (היינו תוס' וכו') של הגמ' בידו (כדי שלא יסתכל שם, וילמוד להלן). פעם א"ל כ"ק אדמו"ר על מס' (הוריות כמדומני) - קליינע תוספות'ן אבער ברענענדיקע.

המעשה עם "דו פארסט איבערן פאסיפיק ווארף דיין מרה שחורה אינ'ם פאסיפיק" אמר לו כ"ק אדמו"ר פעם כשעלה לקבל משקה בא' מהפארבריינגענישן.

א' מהשטיבל ריעים אהובים אמר לאשתו שהיתה קפדנית ע"ז שמניח ספרים על השלחן ונשארים שם, שהספרים הוא די שענסטע פוירניטשער (רהיטים).

שמע א' שהתפלל באזאריצער שול שאמרו עליו שראה ר' הלל ושאל אותו על ר' הלל, ואמר שהי' א קליינער א דארער אבל לא הי' בשייכות לדבר יתר פרטים על ר' הלל.

רש"ל שאל מכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ שיניחו ליצחק ללמוד עוד ולא יצטרך לילך מיד לשליחות, ואמר כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ ער איז מיינער א אבר (או עבד).

הרי"ל סלאנים (בן הרבנית מנוחה רחל) פעם הי' בליובאוויטש ואמר עליו הצ"צ שהוא בעל תפילה ונתן לו הקיטל שלו להתפלל מוסף (ר"ה?) ולא נתנו בחזרה. ולפני שנפטר הלך על יד הכנרת ובאותו הזמן הטורקים - שמשלו בא"י - לא הניחו לשוט שם, ושאל הרי"ל האם אפשר להתרחץ כאן, וציווה שיקברוהו בהקיטל של הצ"צ ושיטבלוהו בהכנרת (וכמדומני ששמעתי מזקני שהם הבינו ממה ששאל ביום קודם שיטבלוהו בהכנרת - הרושם), [כנראה מפני בארה של מרים] ועשו זאת שטילערהייט.

כ"ק אדמו"ר אמר לו פעם ביחידות: ר' יצחק איך האב געהערט אז דו ביסט א בעל תפילה. וא"ל שיהי' בעל תפילה רק ציווהו שילמד קודם הפיוטים וביאר שכוונתו לפירוש המילות בפשטות, שיקח מחזור עם פי' מטה לוי שמפרש המילות כו'.

פעם אמר לו כ"ק אדמו"ר ביחידות: דו זאלסט גיין אין טאראנטא און רעדן וועגן

מיהו יהודי און דו זאלסט רעדן - והגבי' ראשו הק' ואמר בחיך - כיד ה' הטובה עליו (בהטעמה מיוחדת על המילים הטובה עליו).

כ"ק אדמו"ר לא רצה ש.. יקח הרבנות (ב?) מפני ששם צריך הרב ללבוש הגלחישע קליידער.

כשהי' הזמן שכ"ק אדמו"ר רצה שישע לאוסטרליא כו' פעם קיבל מענה חריף מכ"ק אדמו"ר והי' מענה ארוך, (הרב חאדאקאווע"ה קרא את זה לו על הטלפון), דו ווייסט דאך וואס איך וויל כו', ובסוף כ' וואס ווילסטו שתוכל לאמר שקנית בגדים לאשתך משדרה החמישית במנהטן.

בתשרי תשכ"א אמר לו כ"ק אדמו"ר שהוא מקבל מכתבים אז דו מוזט פארן צו א"י, (כן כתבו לו כמה) לכן יסע ולא יהי' יותר מי"ב יום (ב' שבועות?) ובלילה הי"ג הלך.

ווארט מר' פרץ מאצקין ע"ה - והגדתם לאבי את כל כבודי במצרים גו' (בראשית מ"ה, י"ג) - אז די גאנצע כבוד האט מיר ניט געשאדט.

הרב הירשל שוסטערמאן ע"ה סיפר שכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ בשנתיים הראשונות בארה"ב הלך במשך הקיץ למוריסטאון לאחמ"כ לא הלך, אבל היו לוקחים אותו לפעמים בזמן הקיץ באוטו (כדי לשאוף אויר כו'), והי' "קאנווערטיבל" שלא יצטרך לכוף א"ע ליכנס כו', וסיפר שכשהי' נכנס כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ היו השמים נעשו בהירים וקאלירפול, (לא רק בהיר אלא לפעמים הוא כמו קאלירפול).

הרוגוצובי לפני הסתלקותו הי' בוין והי' לו יסורים נוראים והי' ספק אם לעשות ניתוח או לא ואמר שכמו שיפקסו הגדולים כן יעשה, ועשו אסיפה מכל הרבנים והאדמורי"ם דשם ואמרו שיעשה, ולאחר הנתוח נכנס הפרופסור ואמר שר"ל אבוד.

הרבנית השני' שלו היתה פקחת גדולה, יש תמונה ממנו בשהותו בוין כשמגבי' ידו, והטעם מפני ששאלו הרבנית אם יקחו תמונה ואמרה שיקחו, והי' אז "פלעש" ובעת ראיית האור מה"פלעש" הגבי' ידו, ואחמ"כ אמרה לו אשתו שהילדים רוצים תמונה ממנו והתחיל לומר מראי מקומות כו' ולבסוף אמר שמותר (ראה ג"כ שו"ת צפע"נ וורשא סי' נ"ז). אז הי' ביסורים נוראים ואשתו אמרה שהעצה היחידה הוא לדבר עמו בד"ת, ונכנס הרב צוקערמאן עם שאלה והגאון נשען בשתי ידיו ואמר לו יונגערמאן דו פרעגסט גוט ונתן לו מראה מקומות שני רשי"ס שתירצו שאלתו. כשבא לוין באו כל הארטאדאקסשיע אידן לקבל פניו והוא הלך עם הרבנית שלו והתעלם מכל הכבוד.

הי' ידוע שכשכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ הי' נוסע לאיזה עיר ונתנו לו כבוד כו' הי' מתענה עד אחר אמירת המאמר.

כששאל אצל כ"ק אדמו"ר למה צריך לעבור כל הקשיים עם אסיפת ממון כו' ס'ברענט די קישקעס והבזיונות כו', ענה לו כ"ק אדמו"ר כך הוא הסדר (שקבע הקב"ה בעולם).

בחתונה של בנותיו שיחיו, בחתונה אחת נתן לו כ"ק אדמו"ר ב' אלפים דולר ואמר לו שמכיון שאתה שליח של כ"ק מו"ח אדמו"ר לכן כאן מהקרנות של כ"ק מו"ח אדמו"ר בשביל החתונה. בב' חתונות אחרות נתן 1800.00.

אדמו"ר שליט"א, האט עם כ"ק אדמו"ר געגעבן א קוק ואל"כ כ"ק אדמו"ר שליט"א איז דא נאר איינער, הרה"צ קען איך שרייבן.

בסוכות הי' מנהג כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ להניח הרבה סכך כידוע, פעם אחת ביקש כ"ק אדמו"ר מהבחורים שיעזרו להניח הסכך והניחו הרבה מאד, ואמר להם כ"ק אדמו"ר שיצאו ויכנס כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ לראות אם יש די סכך, ואפשר שירצה עוד. וכך הוה, לאחר שנכנס כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ, ירד כ"ק אדמו"ר הלבחורים וצחק ואמר דער שווער וויל נאך, והניחו עוד סכך.

פעם (כנראה בשנים הראשונות לבוא כ"ק אדמו"ר לאמריקה) שאלו כ"ק אדמו"ר בתמי' ר' יצחק איר לייגט ניט רבינו תם'ס תפילין? (אז הי' הסדר שהתחילו להניחם רק לאחרי החתונה, וראה שיחת פורים תשל"ו).

הלך פעם לבראנקס - בתש"ב - לדבר בביהכנס"ש של איזה אדמו"ר בשביל הפצה, ואח"כ רצה כ"ק אדמו"ר לשלוח להאדמו"ר מכתב תודה בשביל זה ושאל לזקני באיזה תואר לכתוב לו, וענה זקני מסתמא כ"ק

הוא הגיע פעם ביום רביעי לערך לבית חיינו 770 וכתב מכתב לכ"ק אדמו"ר, ויצא פתק מכ"ק אדמו"ר שידבר בא' מן המוסדות (דשם) עוד לפני שב"ק, ודיבר במכון חנה.

כשהגיע פעם אמר לו כ"ק אדמו"ר דו ביסט געקומען אפרוען, ביי מיר וועסטו ארבעטן, והזכיר הגמ' אודות רבא ובני מחוזא (בבא מציעא ע"ז, א) שאמר רבא שמכיון שהם עובדים הרבה טוב בשבילם לעבוד ולא לנוח כו', ונתן לו הוראות לבקר באיזה מקומות ולדבר וכו'.

מענות קודש

הבא לקמן הוא מענות קודש מכ"ק אדמו"ר שנמצאו בעזבונו של סב החתן שליח כ"ק אדמו"ר למולבורן אוסטרליא, הרה"ח ר' יצחק דוד גרונר ע"ה. כמה מהם לא ידוע לע"ע מתי ובקשר לאיזה ענין נכתבו.

1) ותהא פעולה נמשכת וכו'. 2) כדאי להתענין ע"ד הו"ל דקובץ עדהנ"ל (כולל החד"ת ואולי גם קצתם) הנאומים והתמונות. אזכיר עה"צ.

נת' ות"ח על הבשו"ט
דוקא בני" לא נאם וכו'!
לצדקה שם. אזכיר עה"צ.

ע"ד הדו"ח דבוסטון - ת"ח על הבשו"ט.
מהנכון שלאחר איזה זמן (מאויסטראליע)
- יכתוב להנ"ל שבדאי מקיימים ההחלטות
וכו'.

נת' ות"ח גם על גודל הנח"ר וכו' -
ובפרט ימי הגאולה וכו'. אזכיר עה"צ.

מענה כ"ק אדמו"ר מאייר תשל"ג:
"ות"ח על הבשו"ט בודאי פרסמו גם
במכ"ע שם".

כ"ק אדמו"ר עיגל המילים "הסכמת כ"ק
ולהצליח בכל הענינים"
מצו"ב לצדקה שם - חי
השתתפות במגבית - מאה
אזכיר עה"צ לכהנ"ל דהמצו"ב

מענה על מכ"מ מכ"ד אייר תשמ"ט:

מענה שקיבל באמצע ההתוועדות ביום
ההולדת שלו כ"ד ניסן תשמ"ח (מיד לאחר
מבצע יום הולדת):

טראסק דקדושה וממנו יראו וכן יעשו
וזכות הרבים מסייעת אזכיר על הציון.

אדר תשכ"ח, מענה בקשר לההתעסקות
במלבורן במבצע תפילין ומשלוח מנות
ומתנות לאביונים וכו':

ת"ח על הבשו"ט. היודפס סו"ס התניא
ויתחילו ללמוד בו בפועל!?

מענת כ"ק אדמו"ר על הדו"ח מנסיעתו
לקעמפ "גן ישראל" דיטרויט, י"א תמוז
תשל"ג:

מענה לא': אזכירו עה"צ להנ"ל
והובטח יגעת ומצאת.

בטח כבר קבלת מברקי השני שכתבתי שם דעת כ"ק אדמו"ר שליט"א שאין למהר בנסיעתך חזרה. וזהו פרשת הדבר, בקבלי מכתבך שבו כתבת אודות הנסיעה ביום ב' ואודיע זה לכ"ק אד"ש ובאם יהי' שינויים להודיעך, עשיתי כן וע"ז ענה: **וואס איז ביי אים די איילעניש צו דען לייגען שוין דארט אלע תפילין און צו דען האבן שוין אלע אויסגעליידיגט זייער געלט. ער זאגט דאך אויב ס'איז דא שינויים זאלסטו עם מודיע זיין, צו דאס איז א שינוי ווייס איך ניט, אבער קיין גלייכע זאך איז דאס ניט. ביז איבער די דריי וואכן זאל ער געוויס זיין און ס'איז ניטא וואס צו היילען. אח"כ אמרתי לו שהעבודה הולכת לאט לאט און ס'איז זייער שווער ע"ז ענה: **איז דאס די עצה אוועקפארן פון דארט** (ואח"כ אמר בצחוק) **זיי וועלן זיך איבערשרעקן פון דעם, ס'איז די ריכטיקע סוחרישע וועג.** זה ה' ביום א' וראיתי שאינו שובע רצון כלל ממהירותך, לזה שלחתי לך מברק השני.**

כעת הנני לבשרך שביום ש"ק העבר ש"פ דברים שבת חזון ה' התוועדות פתאומי וכ"ק אדמו"ר שליט"א עשה קידוש, וזהו המעשה: אחרי התפלה דש"ק בקש את חדקוב שי' שבאם אפשר יסדר שיהי' מנין למנחה בשעה 2 וכן עשה וכל המתפללים (שמתפללים עם הצבור) הלכו להם לביתם כרגיל, ונשארו רק אלו שרוצים להאריך בתפלה. בשעה 1 יצא מחדרו ובקש את חדקוב ולהיות שלא ה' - כי גם הוא הלך לביתו נכנסתי לחדרו ואמר לי שרוצה להתוועד באופן שקט שטילערהייט בלי שיפרסמו למי שהוא שמתוועד, ורק אלו שנמצאים בביהמ"ד יהיו נוכחים. וצוה עלי לקחת הכוס יין ומזונות ובשעה 1:10 יצא להתוועד וישב עד שעה 2:25. תיכף ליציאתו קודם כל דבר אמר: **דער פארבריינגען איז מיסד אויף דעם שווער'ס א ווארט וואס ער האט איבערגעגעבן בשם כ"ק אדמו"ר הזקן, אז דאס וואס חסידים בא א חסידישע התוועדות קאנען אויפטאן קען מלאך מיכאל ניט אויפטאן. א צבור גדול**

נכון שמכאן או מאוסטראליע יכתוב מכ' תודה להעורכים דמכ"ע [=דמכתבי עת] שביקרים, על שקיבלו בספ"י וכו'.

מענה כ"ק אדמו"ר בקשר למצב כספי קשה:

נוסף להמקורות שבהדו"ח - יש להתענין במיוחד ע"ד עזר מהממשלה [דהמדינה, דהמחוז, דהעיר] **שבודאי ימצאו כמה סעיפים (בעניני המוסדות ובהחוקים) המצדיקים עזר כזה (בכסף, מורים ע"ח הממשלה, ספרים וכיו"ב) כן הגדלות הכנסות בית הכנסת יסוד ליידיס אקזיליערי (כפפארצה"ב) וכיו"ב.**

מענה כ"ק אדמו"ר בדבר ביהכנ"ס:
לימוד ה' הצריכות, ובפרט ה' החג לפני החג וכו' (בביהכנ"ס ולעורר שבכל ביהכנ"ס באוסטרליא).

כשרואים הצלחת השי"ת עד שבעה"ב (אף שהם בעלי בחירה) מתעוררים ובהתפעלות כ"כ וכו' - האומנם יש עדיין מקום לספק?! ואדרבה ינצל שעת כושר זו ביותר וביותר וירבה בהענין ד"הרחב פיך" ויהי' באופן כזה גם סיומא דקרא "ואמלאהו" מלא דוקא.

נבהלתי להודע שבכל מקום אף שלומדים עם התלמידים בקרוב לבר מצוה טעמי המפטיד וכל שכן - דהפטורה וב-ג נאומים, אין לומדים דיני תפילין וכדאי שיחקור ביחוד על דבר זה בכל מקום נסיעותיו.

ממכתב אחיו הרב לייבל שי' מיום ב' פ' ואתחנן ו' מנ"א תשט"ו (בעת שהותו בשליחות ב'?):

איבערגעבן ר' בערל ווייס און נפתלי עסטולין אז איך האב מזכיר געווען אויפ'ן אהל וועגן היינטיגען דינער.

צווייטענס: בריף קען מען נישט שיקן יעדען וויילע וועט מען זיכער מוחל זיין. אזוי ווי יצחק איז געווען אויפ'ן פארבריינגען נעכטן דאס איז במקום המכתב.

(כנראה מה שאמר כ"ק אדמו"ר לר' לייב שי' גראנער בקשר לנסיעת הרב יצחק דוד ע"ה גראנער לדבר בדינר בלוס אנגלס - לערך ד' ניסן תשמ"ב).

מענה בקשר לביקור אצל אנשים אודות מיהו יהודי:

לאח"ז אולי כדאי שיכתוב להם (מאוסטרליא) מכ' תודה וכו' ובמילא ישאלם לההמשך.

להחזיר המוסג"פ.

- 1) אזכירו על הציון להנ"ל.
 - 2) בטח מנצל שהותו שם גם בתור ב"כ של מרכז צאגו"ח - בשעות הפנויות כמובן.
- ..כדאי לעורר - באופן המתאים - את כותבי המכ' שההמשך בגליון (ותיכף!) לאחר Shel Emeth עושה רושם "בלתי רצוי" כלל. נוסף על השאלת איסור שבדבר. ויתנו סימן אחר ישכרו תיבת דאר וכיו"ב.
- (אולי המענה הוא משנת תשי"ז בעת שהותו בשיקגו?)

מענה אודות מאנטרעאל -

ת"ח על הדו"ח והראותי התמונות.
בטח ישתדלו שבטורונטו ידעו ויכינו הכל בעוד מועד.

עם השתתפות ראש הממשלה וכו' - המעתיק) מסרתי תיכף לכ"ק אדמו"ר שליט"א עם הפרטים והואיל לרשום "ת"ח על הבשו"ט". כמובן שהי' לו עגמ"נ על שלא נתקבל המכתב ששלח. לדעתי הי' נכון מאד לפרסמו באופן הכי אפשרי. (כשנתקבל המכתב פרסם את זה בשני העתונים היהודים שהיו אז באוסטרליא בעמוד שלם וכו', ושלח את זה מיד לאחיו הרב לייבל שי' וכ"ק אדמו"ר שאל וואו איז מיין בריף, ור' לייבל שי' פרש שני העתונים עם המכתב ונתקבל לנח"ר - המעתיק). בנוגע לשאלתך ע"ד הנסיעה לכאן הואיל לרשום "לעשות נסיעה הנ"ל ונכון הוא טוב".

י"ט כסלו ביים פארבריינגען דארטן, אזוי פלעגט ער דאך רעדן, זאל ער באזארגען אז א צווייטער זאל דאס טאן" עכלה"ק.

מענה כ"ק אדמו"ר מניסן תשכ"ו אודות הנסיעה לני. לחג השבועות ע"י אה"ק ת"ו, היות שהי' שנת השמיטה:
"באם יוכל להזהר שם בדיני שנת השביעית אין נפק"מ, כמובן (ואולי אדרבה - גם מעלה)". וע"ד עצם הנסיעה: "באם בהסכמה מליאה דזוג' תי' - יסע בשטומו"צ".

ממכתב אחיו הרב לייבל שי' ט"ו אייר תשכ"ח: הידיעה שמסרת בטלפון (אודות החגיגה בשביל הבית החדש בבית רבקה

בישראל דארפן די וואך א ישועה. איז ממ"נ - ההמשך חסר

מענה כ"ק אדמו"ר מתמוז תש"כ אודות הנסיעה לני.:
"שייך לזוג' תי' ואח"כ להנהלת המוסד במעלבורן".

ממכתב אחיו הרב לייבל שי' אור ליום ט' כסלו תשכ"ג:
 מכתבך בו בקשת לשאול אצל כ"ק אד"ש ע"ד נסיעתך קבלתי...בשעה 2:40 אחה"צ כשנכנסתי לקודש פנימה אמר לי "זאל ער פארען געזונטערהייט. מסתם וועט ער באווערענען אז א צווייטער זאל רעדן

יחידויות

הבא לקמן הוא העתק מרשימות יחידויות שרשם סב החתן שליח כ"ק אדמו"ר למלבורן אוסטרליא, הרה"ח ר' יצחק דוד ע"ה גראנער. בחצאי ריבוע ניתוסף ע"י המעתיק תיבות קישור וכיו"ב.

הצלחה הצלחה מופלגה בענינים הפרטיים ובענינים הכללים.

קטעים מרשימת יחידות אור ליום ו' עש"ק פ' לך לך ז' חשון תשכ"א [נכתב בקיצור נמרץ ולפעמים קשה להבין התוכן]:
 [הי' דיבור באריכות אודות המשך שהותו באוסטרליא, כי בתחילה כשנסע בשנת תשי"ט אמר לו כ"ק אדמו"ר ליסע שם למשך ג-ה שנים ואח"כ הי' הוא וזוגתו שתח' צריכים להחליט בנוגע ההמשך. כ"ק אדמו"ר דיבר עמו במשך 55 דקות ובסוף הגבי' ראשו הק' ואמר לו אויב דו וילסט

כבוד המדומה און חסידות רופט [דאס] אויסניצען די כוחות. וואס איר וועט מחליט זיין זאל זיין בהצלחה און נאר בשמחה ר' יצחק.

קטע מיחידות משנת תשי"ח (?)
 [הוראות כ"ק אדמו"ר בקשר ל] יום הולדתי. אתן צדקה לפני שחרית ולפני מנחה. מתי הייתי על אהל הק' [ענית] י"ד שבט. להתבונן לערך 15 רגעים ביחידות של כ"ק אדמו"ר [מוהרי"צ] נ"ע וללמוד מאמר או חלק ממאמר ממנו ומלבד זה הוספה בלימוד הנגלה ולימוד דא"ח. שנת

קטעים מיחידות אור ליום ב' ר"ח שבט תש"ו (כשחזר מנסיעתנו הב' לאוסטרליא כשד"ר):
 ר' יצחק דורכגעפארן צוויי מאל דעם קו התאריך און ניט אריינגעלאזט זיך אין די שאלה פון "אחרונים".
 אודות זוגתי [=היתה מעוברת] הכל תהי' כשורה, ותתן [מ]ממונה צדקה בכל יום לבד בערב שבת [= ? אולי הכוונה בנוסף לערב שבת]. ולבדוק המזוזות.
 אח"כ הי' הדיבור אודות ההזדמנות שיסע לאוסטרליא לשליחות כו' ובתוך הדברים אמר כ"ק אדמו"ר: [די] וועלט רופט [דאס]

פארן פאר, אן קפידות. כמה מעניני יחידות זו נכתבו באריכות במכתב כ"ק אדמו"ר באנגלית לזוגתו שתחי' וכבר נדפס].

שני ענינים משרה הנהלה - אריכות הדיבור - [משרה] מען טוט אויף די ארבעט דארט איז אויך דא הנאה אבער ניט אזוי פיל ווייל מען זעט נישט די ארבעט. הנהלה וואו עס זאל ניט זיין איז ניטא קיין שעות [אבל יש הרגש ההנאה והסיפוק]. [ענין זה נתבאר ג"כ במכתב כ"ק אדמו"ר להרבנית גראנער שתחי'].

געלטשאפען - גביר בויט בנין פון מיליאן דאלאר. אויב מען גייט ניט צו עם איז מען גלייך צו עם אבער אויב מען וויל עפעס אויפטאן דאמאלסט מוז מען אנקומען צו עם.

דעת הקהל - טוט וויי די הארץ אבער דאס גייט מיט די ארבעט. גמרא סדום מטה [כנראה הכוונה למס' סנהדרין דף ק"ט ע"ב שאנשי סדום הי' להם מטה בשביל אורחים, ואם האורח הי' ארוך יותר מן המטה היו מקצרין את האורח, ואם האורח הי' קצר היו מותחין אותו עד שמתפרקין איבריו, והכוונה כאן כנראה הוא שא"א שיהיו כל הקהל מרוצים, אם עושה באופן כזה אומרים שצ"ל באופן אחר, ואם עושה באופן אחר אומרים שצ"ל באופן אחר וכו'].

כ"ק אדמו"ר אמר לו בהמשך היחידות ווארט אודות קטורת דאיתא במס' יומא (ל"ח, א) שמשפחת הכהנים שעסקו בקטורת "כשנושאין אשה ממקום אחר מתנין עמה שלא תתבשם שלא יאמרו ממעשה הקטורת מתבסמין לקיים מה

שנאמר והייתם נקיים מה' ומישראל", ולכאו' היתכן הרי כתיב אודות אשה "ששה חדשים בבשמים" וגו' (אסתר ב' י"ב) כו', ואמר כ"ק אדמו"ר - אז דער מאן טוט אין עבודת ביהמ"ק אויסגעריסן זאל זי ווערן און נישט האבן קיין בשמים. עס קען ווערן ווי בני ברק, וויליאמסבורג, קראון הייטס [כנראה הכוונה לאוסטרליא, ראה להלן].

איר האט כוחות - אמעריקן בארן אן אקסענט - זאגען אז מען דארף לייגן תפילין.

לויטין - גרוזיא היינט דארט אידישקייט. [הכוונה שכ"ק אדמו"ר הביא דוגמא ממה שיכולים לפעול מר' שמואל לויטין ע"ה שנשל ע"י כ"ק אדמו"ר הרש"ב לגרוזיא ופעל שם מהפכה באידישקייט. ענין זה נתבאר ג"כ במכתב כ"ק אדמו"ר להרבנית גראנער שתחי']. עטליכע ערטער - אויסטריא איצט קען מען דאס אינגאנצן איבערנעמען.

מתבונן זיין [כנראה אודות המשך שהותו שם]. עוד פעם הדגיש - ענין של שני משרות - משרה איבערגעבן די שליחות ערי השדה פלוני פלוני - הנהלה [צריך לקבל האחריות וכו' על עצמו] אבער די כוחות ווייזט מען אויס. אן קפידות - בחירה חפשית [היינו שיחליט בבחירה חפשית אם להשאר, ואין כאן חשש של קפידות כו'].

טעהראן הרב לעווי פ"ש מכ"ק אד"ש. יאפאן - האנג קאנג - מעלבורן - סינגאפאר [מקומות שביקר בנסיעתו חזרה לאוסטרליא]. נסיעה כשורה.

קטע מיחידות אור ליום ב' כ"ח סיון תשכ"ח:

מרה לבינה, שחורה, אדומה, ירוקה כפי הזהר [ח"ג רכז, ב], חכמה בינה ז"א מלכות כפי המבואר בקבלה [לבינה - חכמה, אדומה - בינה, ירוקה - ז"א, שחורה - מל', כן משמע בס' מגן אברהם פ' וילך להרה"צ ר"א מטריסק בנו של הרה"צ ר"מ מטשורנוביל, ועי' ג"כ ע"ח שער קיצור אבי"ע - המעתיק], אדום שחור ירוק לבן במדרש (פדר"א פי"א), חכמי הביניים. והיות שיש זמנים שיש מרה שחורה טראכט מען איבער ווארט פון בעל שם טוב, קשיא תירוץ איין עולם אין אנדערען [נכתב בקיצור, ונראה הכוונה שבזמנים של מרה שחורה יש לחשוב פתגם מהבעש"ט או קשיא תירוץ וכדו' ועי"ז הולכים מעולם ומצב א' לשני כו' - המעתיק].

תיאור היחידות של הרבנית והילדים שיחיו גראנער לפני נסיעתם לאוסטרליא (ממכתב אביו הרב מרדכי א.י. ע"ה גראנער מיום ג' בהר י"ג אייר תשי"ט):

בליל יום א' השבוע נכנסה דבורה והילדים שיחיו לכ"ק אד"ש לקבל ברכתו ונתן סדור תפילה מהקטנים לכאו"א מהילדים שיחיו וגם להילד חיים צבי שי' נתן סידור ואמר שילמוד בו בקרוב א"ב' וכו' וגם נתן לה מצה שתמסרה לידך ושאתה תאכל מזה בסעודת יו"ט שבועות הבעל"ט וגם תחלק למשפחתך מהמצה בסעודה הנ"ל בעזהשי"ת.

לזכות

החתן התמים לוי מנחם מענדל שי'
והכלה המהוללה מ' חי' מוסיא תחי'

גראנער

לרגל נישואיהם בשעטומו"צ
יום ב', כ"ה סיון ה'תשע"א

ולזכות הוריהם

הרה"ת יוסף שי' וזוגתו מרת שושנה רות תחי'
גראנער

הרה"ת יוסף יצחק שי' וזוגתו מרת שטערנה שרה תחי'
וויינגארטען

ולזכות זקניהם

מרת דבורה תחי' גראנער
ר' אליעזר צבי שי' וזוגתו מרת פייגה בילא תחי' ראזענברג

מרת דייכא תחי' וויינגארטען
הרה"ת חיים שמואל מנחם מענדל שי' וזוגתו תחי'
ליבעראוו

ולע"נ זקניהם

הרה"ת יצחק דוד ע"ה גראנער
הרה"ת אברהם ע"ה וויינגארטען
מרת דאברושא ע"ה ליבעראוו

much success." The members of the above-mentioned organizations suggested that the material be reviewed by a few professionals in this field. On Friday, Chof Hei Sivan, a draft of the entire publication was submitted to the Rebbe. This included: a substantial introduction expounding upon the significance of the day, the history of the day, and the Maamorim and Sichos that had been said or published by the Rebbe during previous years in connection with the day. On Sunday, the Rebbe added a date at the end of the introduction, Erev Chof Ches Sivan, and also instructed that the material be reviewed one more time. Meanwhile, an idea was proposed to also add the synopsis of the Rebbe's activities in America, as they appear in "Hayom Yom," and the Rebbe agreed to the suggestion.

We also found out that the Rebbe is going to distribute the Kovetz to all, following Maariv.

The Rebbe returned from the Ohel approximately twenty minutes before sunset and shortly thereafter, he entered the Shul for Mincha.

Following Mincha, the Rebbe descended from the Bima and received a blessing from Reb Zalman Gurary, on behalf of all of Anash, in honor of the day. Reb Zalman spoke with great emotion as he made mention of the spiritual transformation that the Rebbe has orchestrated in the world since his arrival in 5701, and wished the Rebbe immeasurable success in continuing in this direction until the long-awaited redemption is finally brought about. All the while, the Rebbe stood with closed eyes, and occasionally, he seemed to wipe away a tear. A most stirring moment to behold!

When Reb Zalman finished the Rebbe lifted his eyes and said, "There are Kohanim here, let them recite Birkas Kohanim as always..." Rabbi

Yosef Gutnick then blessed the Rebbe with Birkas Kohanim, after which the Rebbe began with a Sicha which lasted for a quarter of an hour. Amongst the various topics mentioned, there were also a few words about the specialty of 770 and its significance in this generation.

After Maariv, the Gabbai, Reb Zev Katz, announced in the name of the Mazkirus, that being that the booklets have not yet arrived from the printer, there will now be a short intermission for fifteen minutes. (It should be noted that the Rebbe had spent almost the entire day at the Ohel and was still fasting. It was anticipated that in the meantime the Rebbe would go up to his room and break his fast). The Rebbe smiled broadly and said, "They have announced about an intermission; that would be a waste of time. Instead, we'll make a continuation..." The Rebbe again began with a Sicha, lasting for ten minutes.

At approximately 9:20, the distribution of the Kovetz began. Throughout the three hours of distribution, the Rebbe seemed to be in a very high spirit - smiling very broadly to many passersby, especially children, and blessing all those in need. At 12:02, the Rebbe left the Shul while encouraging the singing of "Uforatzta."

The atmosphere in 770 was one of indescribable excitement. Many of the Bochorim and Anash broke out in a joyous dance; others immediately sat down to study from the new Kovetz that they had just merited to receive from the Rebbe's holy hand...

Later on, a magnificent Farbrengen came to pass in the main Shul at 770, lasting well into the early hours of the morning - a natural result of the unprecedented extraordinary occurrences that have transpired in the Rebbe's court.

LIVING
with
the
Rebbe

© By Leben Mit'n Reb'n.
For more info. email:
leben770@gmail.com

the Rebbe's words were a clear indication of his acknowledgement of the day.

When Reb Meir Harlig approached the Rebbe on Shabbos to receive the bottle for the Farbrengen he began to make an announcement regarding the event at which the Mashke was to be used,

stating that there would be a Farbrengen held in honor of the day that "the Rebbe came to America." The Rebbe smiled and immediately corrected him, saying, "Ish Ubeisoi!" (i.e. the Rebbe and the Rebbetzin).

One can only imagine how overjoyed the Chassidim were to recognize the Rebbe's consent, and more, the Rebbe's readiness, to commemorate and officially establish the day of his arrival in America as a Yom Tov.

That night, a beautiful Farbrengen took place in 770. Present at the Farbrengen were quite a few of the older members of Anash who themselves were privileged to have been there when the Rebbe arrived in 5701. Throughout the night they shared their own recollections with the crowd, recounting parts of the Rebbe's first Farbrengen with Anash, and so on.

In the following years (beginning with 5748), the Rebbe edited and published a Maamar each year, especially in honor of Chof Ches Sivan, as was done

in honor of every Yom Tov throughout the year.

5749 - A CHAZZAKA

On Shabbos Parshas Shelach, 5749, Chof Ches Sivan, the Rebbe spoke (for the first time explicitly) about the significance of the day, adding that this day has already been commemorated by many Jews as a day to intensify the efforts towards the dissemination of the wellsprings of Chassidus. These efforts have evidently already been fruitful, said the Rebbe, and this has been going on for three years now, thereby creating a Chazzaka in this regard!

5751 - KOVETZ CHOF CHES SIVAN

The climax of the celebration of the day of Chof Ches Sivan was undoubtedly in 5751. That year marked fifty years since the Rebbe's arrival in

5701. In honor of the day, a very unique pamphlet was compiled, consisting of the Sichos and Maamorim that had been said or published by the Rebbe in connection with the day. It also contained a detailed documentation of the story of the Rebbe and Rebbetzin's escape from war-torn Europe and safe arrival on the shores of the United States. How pleasantly surprised were the Chassidim to be notified that on Monday, Chof Ches Sivan, the Rebbe himself would personally distribute the pamphlet to all; men, women, and children!

The following are excerpts of a diary penned by one of the Bochorim in 770 at the time:

Sunday, the night of Chof Ches Sivan

The Rebbe entered for Maariv, and the Shul was overly crowded with the many guests that arrived from far and wide to be in the Rebbe's presence on this momentous day. Upon reaching his place, the Rebbe vigorously encouraged the singing of "Uforatzta" that broke out excitedly from the crowd.

Throughout the night, Farbrengens were held in 770 and all across the neighborhood, to commemorate the auspicious day.

Monday, Chof Ches Sivan

Today, I heard a full report regarding the newly-published "Kovetz Chof Ches Sivan." The compiling of the booklet was initiated by a handful of Bochorim, with the assistance of the members of Vaad Hanochos Hatmimim. Around a week ago, they wrote to the Rebbe about the idea and the Rebbe responded (on Chof Sivan), "[do] as Agudas Chabad and Tzeirei Agudas Chabad [say]; may it be with

few hours in the train station together with the Rebbe who had come to see them. Now, the Rebbe continued to discuss some of the Torah-related issues that they had spoken about at the time.

In between the talks, the Chassidim sang various Nigunim.

The Farbrengen lasted for six hours. At 3:00, the Rebbe left the Shul, leaving an outstanding impression upon all those who had spent the night there. Everyone understood that the Rebbe's newly arrived son-in-law was one of entirely unique caliber; someone indeed very special.

REB MICHEL ZLOTCHIVER'S NIGUN

The following Shabbos fell out on Gimmel Tammuz. Although this is truly a special day for the Frierdiker Rebbe, the day that his death-sentence

was annulled and replaced with exile, he would not openly commemorate the day throughout his years of leadership. Instead, he proclaimed the day of his final liberation, Yud Beis Tammuz, as the special Yom Tov that we know it to be. This is with the exception of 5701. That year, upon the Rebbe's request, the Frierdiker Rebbe held a Farbrengen on Shabbos, Gimmel Tammuz.

During the Farbrengen, the Frierdiker Rebbe asked if any of those present are familiar with the Nigun of Reb Michel Zlotchiver, in the version sung by Reb Michael Dworkin. The Rebbe then began to sing this Nigun.

BEGINNING A NEW ERA

The Rebbe's arrival in the United States marked the beginning of a new era in Lubavitch - one consisting of Jewish out-reach in an unprecedented

manner. A short time following his arrival, the Frierdiker Rebbe appointed the Rebbe to heed his three newly established organizations: Machne Israel - whose objective is strengthening Judaism through the fulfillment of Torah and Mitzvos, and arouse the hearts of all Jews to repent. In addition, its role is to publicize that through repentance, we will immediately merit the redemption through Moshiach Tzidkeinu. As head of the Kehot Publication Society, which is responsible for publishing Seforim of Chabad Chassidus. He also took charge of Merkos L'Inyonei Chinuch, whose responsibility is to ensure a proper Jewish education for every Jewish boy and girl.

Indeed, those who were present in 770 in that period will attest to the sudden noticeable changes that brought Lubavitch outreach to an entirely new stage.

CHOF CHES SIVAN COMMEMORATED THROUGHOUT THE YEARS

5746 - CHOF CHES SIVAN IS ESTABLISHED AS A YOM TOV

For many years, the day of Chof Ches Sivan was not marked at all on the Chassidic calendar. The simple reason being that the exact date of the Rebbe's arrival remained unknown to the public.

Only in Elul of 5743, with the distribution of the fifth volume of the Frierdiker Rebbe's Igros Kodesh, did the precise date become known. As stated above, the Frierdiker Rebbe wrote a letter to

Reb D.M. Rabinowitz informing him of the Rebbe's arrival earlier that day, and requesting that he in turn inform his son Reb Asher. With the letter dated on Chof Ches Sivan - the date was now public knowledge.

Finally, in 5746, a group of Bochorim in 770 resolved that being a day of such significance, it must be officially established as a Yom Tov in Chabad. At first, some were skeptical as to whether the Rebbe would go along with such an idea, as it is of more personal caliber. Nevertheless, the Bochorim decided to continue with carrying out their intentions. As Chof Ches Sivan occurred that year on a Shabbos, it was

decided that a bottle of Mashke would be given in to the Rebbe on Friday (as was the custom in those days), in order to receive it from the Rebbe on Shabbos during the Farbrengen. It would then be used for a special Farbrengen that would be held in 770 on Motzoei Shabbos in commemoration of this momentous day.

As it turned out, the Rebbe dedicated much of the Farbrengen to expound upon the story of the day that the Frierdiker Rebbe arrived in the United States, explaining how since his arrival the dissemination of Chassidus began to permeate the lower hemisphere of the world as well. Understandably,

GREETING THE FRIERDIKER REBBE

With their Arrival in the United States, the Rebbe and Rebbetzin resided in 770, in the room which ultimately became “The Rebbe’s room” as we know it to be. Regarding his first few days here, and his first reunion with the Frierdiker Rebbe, the Rebbe once related:

“On my way in [to 770] I contemplated as to whether I should immerse myself in the Mikvah first, prior to my standing in the Rebbe’s presence. For on the one hand, maybe I should hasten and enter at the earliest opportunity; but on the other hand, maybe I was to immerse in the Mikvah - after all, I’m going into the Rebbe’s chamber!

“As I could not go into the Rebbe’s room upon my own initiative, I entered the building, notified the Rebbe of my arrival, and waited to be called on by my father-in-law, but he did not call for me straight away. In the mean-

time, I was able to go to the Mikvah, daven Mincha, have a meal, and daven Maariv, but my father-in-law still did not summon me.

“I went upstairs to greet my mother-in-law and the rest of the family, and we sat together throughout the night. Imagine the emotion that prevailed in the atmosphere... “Our children have been spared from the hands of the Nazis...”

“All the while, my father-in-law sat in the adjoining room, yet he still did not ask to see us...”

Only on the third day from our arrival did he summon us to come in, and even then - only each of us separately. Myself alone, and then Mussia alone.

“The reason being: my father-in-law was of a very emotionally inclined personality. One can only imagine how greatly he would have been overcome with emotion, had he seen us straight after our arrival and both at once. But since Chassidus expects that “the mind rule over the heart”; one must always

be in control of his emotions, he waited a few days before allowing himself to see us, notwithstanding the very sensible pain that this brought along with itself.”

FARBRENGEN WITH ANASH

When the Rebbe was asked upon his arrival to Farbreng with Anash, he replied that he’d like to wait until Thursday, when he’ll have a chance to be called to the Torah and recite the blessing of Hago-mel. Indeed, three days later, on Thursday night, after Maariv, on the eve of Bais Tammuz, the Rebbe Farbrenged with the Chassidim for the first time in America.

The Rebbe entered the Shul at 9:00, where a small crowd had already gathered. With his Siddur in hand, the Rebbe proceeded to the table and began the Farbrengen. At first, the Rebbe requested of the elder Chassidim who were present that they speak, but they declined, in anticipation to hear what the Rebbe had to say.

Throughout the night, in addition to his own scholarly talk on the Mishnah of “Arba Tzrichim Lehodos” (expounding upon obligation of expressing gratitude to Hashem after overcoming various phases of danger), the Rebbe responded to questions in Chassidus that were posed by those present.

A most memorable incident that took place on that night: almost every time that the Rebbe made mention of his father-in-law, the Frierdiker Rebbe, his voice began to choke and tears formed in the corners of his eyes.

Present at the Farbrengen was also a group of American Yeshiva students that had traveled to Otwock, Poland to join Tomchei Temimim there prior to the war. While on their trip, during their layover in France, they spent a

to Marseilles, as we find in a telegram from the Frierdiker Rebbe where he asks the Rebbe why he had his application sent to Marseilles. After the war, it became known that the Consul in Nice consciously avoided giving visas to Jews. In contrast, the Consul in Marseilles was sympathetic towards Jews, and assisted them readily.

Indeed, a mere two months later, on the 26th of Adar, the Consul in Marseilles informed the Rebbe and Rebbetzin that they would be issued visas. A month later, on the 20th of Nissan, they received the visas.

THE VOYAGE

Now, a new challenge faced the Rebbe and his Rebbetzin: How will they reach America?

During the war the only viable option for travel was by boat, and at that time the only port they could depart from was in Lisbon, Portugal. The Rebbe had his American visa; now he needed a transit visa from Portugal, one which will allow him to pass through the country.

With the help of the Frierdiker Rebbe, they received the transit visas that allowed them to travel to Lisbon. They also managed to acquire the much-sought-after boat tickets that will safely take them to America, on one of the last boats crossing the Atlantic.

[On the 18th of Iyar, the Frierdiker Rebbe wrote to Rav Nissan Waxman, thanking him in advance for contacting his brother-in-law, Dr. Yosef Schwartz, who had diplomatic connections in Portugal, to obtain the transit visas.]

The Rebbe and Rebbetzin arrived in Lisbon and prepared to travel on the ship that will finally take them to safety. Just as they were about to board the boat, an urgent telegram from the Frierdiker Rebbe arrived, with surprising instructions: "Do not board this

boat!"

The Rebbe and the Rebbetzin did not hesitate for a moment. They allowed the boat to depart without them, despite the fact that this was rumored to be the last ship out of Portugal heading towards the United States. Indeed this was a wise move; for a few days later, they heard that the boat was captured by the Italian Navy, and all of the passengers were held captive as prisoners of war, remaining held on an island until the end of the war!

Soon after their miraculous rescue from this fate, the Rebbe was notified that yet another boat will venture across the Atlantic, making the trip to America. However, they were told of this ship's embarking too late; all the tickets had already been purchased.

Reb Mordechai Bistrizky, a Chassid, happened to have bought two of these prized tickets for his in-laws, Reb Levi and Rechoma Luvger. Unfortunately, the couple was not granted the necessary Portuguese transit visas and was unable to leave France. When Reb Mordechai heard of the Rebbe's predicament, he gladly gave his tickets to the Rebbe.

On the 17th of Sivan, the Rebbe and Rebbetzin finally boarded the "Serpa-Pinto".

Stopping first in Barcelona, Spain, the boat continued on its perilous journey to America.

It was a trip the travelers would not forget, constantly fraught with the fear of being torpedoed by submarines, or bombed by the war planes that passed overhead.

One can only imagine the terror the passengers must have felt, when the captain announced that they must stop in the middle of the sea, because they had been spotted by the deadly German submarines!

Nothing occurred at the time, Boruch

Hashem, and they passed through the European war zone uneventfully. When they had reached neutral waters, the Rebbe immediately telegraphed the Frierdiker Rebbe informing him of their relative safety.

CHOF-CHES SIVAN - SAFE ARRIVAL

Twelve days later, on Monday morning of Parshas Korach, Chof Ches Sivan, 5701 (July fourth 1941), the boat steamed into New York's harbor and docked at 10:30 a.m. Due to health reasons, the Frierdiker Rebbe was confined to 770 and could not make the trip himself. He therefore sent a delegation of Chassidic elders on his behalf to greet the Rebbe and Rebbetzin. They were: Rabbi Y. Jacobson, Rabbi S. A. Kazarnovsky, Rabbi S. Levitin and Rabbi E. Simpson.

On the previous evening, the Frierdiker Rebbe had summoned these Chassidim to his room, and told them: "I appoint you as my emissaries to go and greet my son-in-law, who is arriving tomorrow. I will reveal to you what sort of a person he is: He is fluent orally in the Talmud Bavli, with all of its commentaries; he knows the Rambam and all of the printed Chassidic texts. Go and greet him!" In addition, the Frierdiker Rebbe instructed that the students of Tomchei Temimim should also go along to greet the Rebbe and Rebbetzin.

When the Rebbe and Rebbetzin came to 770, the younger students of Tomchei Tmimim were waiting to greet them.

On that day the Frierdiker Rebbe wrote to Reb D.M. Rabinowitz informing him of this joyous event and requesting that he in turn inform his son Reb Asher who was instrumental in helping the Rebbe and Rebbetzin obtain their visas.

received the good tidings: the State Department informed Mr. Butler that the Consul in Nice intended to give the Rebbe and Rebbetzin a special visa. However, there might be difficulties in procuring an exit visa from France.

Seven weeks later, the State Department again contacted Mr. Butler, this time with disturbing news: the Consul in Nice has changed his mind; the Rebbe did not warrant a special visa. They based their reaction for refusal on the “contradiction” of this visa request to the original application, which described the Rebbe as a qualified engineer and editor, knowledgeable in physics. However, they stated that he would probably be eligible for a regular visa, but he would need to resubmit his application, together with a new affidavit promising financial support. This was because the affidavit that was provided by Mayor B. Hartan was not from a close relative, nor did it specify how long he would be guaranteed support.

This was distressing information for all; with this unfortunate delay, how much longer could the Rebbe and Rebbetzin remain stranded in Europe, with the Germans only miles away?

Mr. Butler reassured Agudas Chassidei Chabad at this time that since the Government previously agreed to issue special visas to the entire family of the Frierdiker Rebbe, he plans on continuing to pressure the State Department, despite the refusal of the consul in Nice - to give them to the Rebbe and the Rebbetzin.

In addition to Mr. Butler, who was hired by Agudas Chassidei Chabad, the Frierdiker Rebbe asked the Chassid, Reb Asher Rabinowitz to assist them in Washington. As one of the attorneys involved with the rescue efforts of the Schneerson family, he had been instrumental in successfully helping the Frierdiker Rebbe escape war-torn

Europe. In the course of those efforts he also developed many contacts with high officials in Washington.

In a letter to Reb Asher, the Frierdiker Rebbe writes: “To my pain, with all their promises and “sweet talk,” as of yet nothing has been finalized. I am broken from this.”

In order to satisfy the request of the Consul in Nice, Agudas Chassidei Chabad sent a formal letter stating that the Rebbe, as one of the main leaders of the movement, was entitled to a special visa.

On the 22nd of Kislev, Reb Asher Rabinowitz returned from Washington and gave the Frierdiker Rebbe a report on his efforts. The Frierdiker Rebbe wrote in a letter the following day: “While it sounds very good, I am still not comforted.”

MARSEILLES

Around the same time, the Rebbe made an unusual request: he

asked that his file be forwarded to the Consul in Marseilles, although this would require a repeat of the entire application process. On this side of the Atlantic, the Frierdiker Rebbe sent his son-in-law the Rashag on the 19th of Shevat to Washington to help further this inquiry. With the assistance of high-ranking officials in the State Department, the Rebbe’s file was transferred to Marseilles. The Consulate in Marseilles was also informed that an affidavit was not required, since as far as the State Department was concerned, financial support was guaranteed.

During this period, the Rebbe traveled to Marseilles to submit documents to the American Consulate in the city. While there, the Rebbe frequented the nearby Shul and was seen studying Gemora with a “Chacham” from Morocco. In addition, the Rebbe encountered a group of refugee-Yeshiva students who would gather together in the Shul for a nightly study session.

It was unclear at the time why the Rebbe wanted to transfer his application

acquainted with the Rebbe in Paris, the Rebbe and Rebbetzin managed to board one of the last trains leaving Paris. Successfully evading the German patrols, they arrived in Vichy on Erev Shavuos just as the sun was setting. Just a few days later, the German soldiers marched into the city of Paris.

🌀 FLEEING TO NICE

They remained in Vichy for approximately two months. But after a while, the Nazis established a government, based in Vichy. With an anti-Semitic government as such in close proximity, the Rebbe and Rebbetzin were again forced to flee the city. They then moved to Nice, a coastal resort in the southern part of France. Despite the fact that Nice was occupied by the Italian Fascist government allies of Germany, it was relatively safe for Jews. Despite its relative security, the Rebbe was careful to remain indoors, in hiding, except when actually necessary. The Rebbe also used an alias, "Avram" in his telegrams to the Friediker Rebbe.

🌀 SAVING JEWISH REFUGEES

Regarding their stay in the city of Nice, the Rebbetzin once related the following episode:

Many thousands of Jews who had fled from Paris and other occupied parts of Europe attempted to temporarily settle in Nice. The government, however, instituted a law that anyone who wished to stay in the city had to show an address where they would reside there. The only option for the vast majority of refugees arriving would be to stay at a hotel. This, however, was faced with a dilemma; in order to register in a hotel, one had to come up with at least one hundred dollars, an enormous sum of money in those days - all the more so

in a time of war!

Realizing that many of the Jewish refugees were in grave danger, the Rebbe initiated an "operation" to assist in saving their lives. He went about the streets and found Jewish families seeking a residence, and handed them the most desperately-required one-hundred dollars, advising them that shortly after they register in the hotel, the money should be returned. He then used the same money to assist another family, and then again, and so on, thereby allowing many refugees to remain sheltered in their place of refuge.

🌀 DETERMINATION TO MAINTAIN THE NAME "JEW"

Another very noteworthy episode that occurred during the Rebbe and Rebbetzin's stay in France:

Shortly after the Nazis conquest of Paris, the pro-Nazi government that had been established in Vichy issued a law that all Jews must be registered in the government documents - including his name and address etc. so that in time, they'll be easily rounded-up and recruited to be sent to the extermination camps, r"l.

When the officials arrived at their hotel room, the Rebbe was not in at the time. Upon being asked as to which religion they belong, the Rebbetzin answered that they were "Orthodox". The word orthodox is of ambiguous meaning; it does not necessarily imply that they were Jews. When he returned home and learned of that day's occurrences, the Rebbe declared that he shall not allow himself to be detached from Hashem - even if it was merely on paper! Immediately, the Rebbe went to the police station and corrected the documents - confirming that he was a Jew. One can only imagine how

dangerous the move was; it was only a matter of time until the Nazis would carry out their evil plan and share the horrible fate of most of Polish Jewry with the Jews of France as well. Even so, the Rebbe was determined to remain unshaken in his pride as a Jew!

🌀 SELF-SACRIFICE FOR A "MINHAG"

As the Yom Tov of Sukkos approached the Rebbe and Rebbetzin were still in Nice. Rabbi Shmuel Yaakov Rubenstein, a prominent Rav from Paris, was also in Nice at that time. A short while before Sukkos, the Rebbe approached rabbi Ru-benstein with a Halachic question: would it be permissible for him to put his life in danger in order to comply with a mere Minhag? The Rebbe wished to obtain an Esrog from Calabria, Italy in accordance with the age-old Chabad custom. In order to get hold of one, he would have to sneak across the border from France into Italy; an undoubtedly hazardous task! Rabbi Rubenstein replied that Halachically this can be considered absolutely out of question; one would have to suffice with reciting the blessing on a regular Esrog.

Not long after, the Rebbe went missing for a few days. As it turned out, he indeed ventured the daring journey, and upon his return, his face was beaming as he held his "prize" Calabrian Esrog! Needless to say, the Rebbe happily offered his Esrog to all of his fellow Jews in the city of Nice, enabling them to perform the Mitzvah to the best efficiency.

🌀 THE EFFORTS INTENSIFY

At the end of Av, Mr. Butler requested that the visa application be forwarded to the American Consulate in Nice. Three weeks later, they

Horenstein was not allowed to leave Poland with the Frierdiker Rebbe, only foreigners were allowed out of the

On June 2nd, 1940, Mr. Butler met with representatives of the State Department. They informed him that

evidence from the Agudas Chassidei Chabad, that notwithstanding the fact that the Rebbe has an engineering degree, he is a Jewish scholar of repute, deserving of a special visa.

country. Both he and Rebbetzin Shaina perished a short time later in Treblinka at the hands of the Nazis. May Hashem avenge their blood.]

In the spring of 1940, seeing that Germany was poised to attack France, the Rebbe signed up to join in the reserves of the French army. This allowed the Rebbe the relative safety of having proper identification in Paris at the time. It was indeed useful; many times the Rebbe was stopped by the French authorities, who checked his papers to ensure that he was not a deserter from the army. More importantly, his enlistment I.D. eventually assisted him in his escape, from Paris to Vichy.

At the same time, it was also a matter of great concern, perhaps the Rebbe would be called up for active duty.

the request for a visa for the Rebbe was forwarded from the American Consulate in Riga, Latvia, to the Consul in Bordeaux, France. From there it was to be sent to Paris.

At the same time, the Rebbe informed the Mazkirus (secretariat) of the Frierdiker Rebbe that the request for a special visa had arrived in Paris, but there were some complications holding up the issuing of a visa.

Three days later, June 5th, the American Consulate telegraphed to Washington its decision regarding the Rebbe's special visa: Visa Denied. They had rejected the request, citing the contradiction between the Rebbe as a great Torah scholar, and his own application which listed him merely as an engineer. The attorney immediately requested

THE NAZIS INVADE PARIS

Over the next few days, the sense of urgency deepened. The Nazis, may their names be erased, entered and conquered Paris! A French general offered the Rebbe his villa in the suburbs of Paris as a safe haven until the situation improved. The Rebbe, having seen firsthand how ruthlessly the Nazis operated, declined and chose to flee to Vichy, which was at that time unoccupied by the German Army.

As a precaution, until they would be able to flee, they moved to a different apartment. This was indeed a life saver, for two days after their move the Nazis came to the old address looking for the Rebbe and Rebbetzin.

[This was presumably due to the following episode: After the Rebbe and Rebbetzin's own departure from Germany, the Rebbe wanted to return to help his brother Reb Yisroel Aryeh Leib, who was in Germany at the time, depart. The Rebbetzin went instead saying it was safer for her to return than for the Rebbe.

When she presented the papers, the Germans were intrigued that both her family name and the Rebbes for the previous couple of generations was Schneerson. They then wrote down the Rebbe's address and said "when we come to Paris we will look you up!"]

FROM PARIS TO VICHY

A few days before Shavuot at great personal risk, with the help of a high-ranking official who had been

SETTLING IN PARIS

In the early 1930's the Nazi Party began to gain power, with acts of anti-Semitism becoming increasingly rampant. In Nissan of 1933, the Rebbe and Rebbetzin left Germany. They arrived in Paris, France, and arrived there a few days before Pesach.

In France, the Rebbe delivered Shiurim and involved himself with some communal activities. The Jewish community of Paris recognized the Rebbe's scholarship. However, they respected his wish for privacy, and were thankful for what the Rebbe contributed. This privacy allowed him to continue his learning uninterrupted. While in Paris, the Rebbe attended the Sorbonne University at the insistence of the Frierdiker Rebbe.

THE FRIERDIKER REBBE'S EMIGRATION TO THE UNITED STATES

The tranquil life the Rebbe and Rebbetzin found in France did not last. In September of 1939, Poland fell to the Germans. The Frierdiker Rebbe, who had moved from Riga to Otwock, Poland in September of 1932, was now trapped inside Poland.

Immediately, the Rebbe became involved and spearheaded the campaign to save the Frierdiker Rebbe. He was in constant contact with Agudas Chassidei Chabad in America and gave them all the relevant information needed to procure visas from the State Department, allowing the Frierdiker Rebbe to come to United States.

In America, meanwhile, Agudas Chassidei Chabad decided that the Rebbe's presence was needed in the States to effectively ensure the Frierdiker

Rebbe's escape from the Germans. They applied for a visa for the Rebbe and the Rebbetzin. Knowing that the American government was reluctant to allow immigrants to settle without being assured of their ability to make an income, they stated that the Rebbe received an engineering degree. The Rebbe will thus be able to seek employment as soon as he arrives in the United States and will not be a burden to the country. They also forwarded a copy of the affidavit from Mayor B. Hartan, to the Rebbe, promising to financially support the Rebbe and his Rebbetzin until he finds a position.

Agudas Chassidei Chabad knew that the visa application process was normally a long and arduous one, often taking up to six months. Using what influence they had at the time in Washington, they put pressure on the government to hasten the procedure. Meanwhile, the Rebbe applied for a visa from the American Consulate in Paris.

Three months later, their efforts on behalf of the Frierdiker Rebbe were fruitful. At the request of the State Department, the Frierdiker Rebbe was escorted by the Germans out of Poland into neutral Latvia. At that point, the United States also agreed to allow the Frierdiker Rebbe and his immediate family and inner-circle (namely: Rebbetzin Nechama Dina, Rebbetzin Shterna Sara and her nurse, the Rashag and his family; Rabbi and Mrs. Hodokov and Rabbi Nissan Mindel) to apply for special visas, on the basis that the family was an important part of Jewish tradition in Europe that should be "preserved."

EFFORTS ON BEHALF OF THE REBBE

Included in the list of the family members who would be granted these special visas was the Rebbe, who was noted as being the editor of a scholarly journal ("Hatamim"), as well as an extraordinary thinker who would contribute greatly to Jewish Philosophy.

While they worked tirelessly to ensure a safe passage for the Frierdiker Rebbe and those that were with him in Latvia, Agudas Chassidei Chabad was hesitant to pressure at this time the State Department to grant the Rebbe a special visa. There were some discrepancies between the information they provided in the regular visa application and what they included in the special visa. In the routine application the Rebbe filled out in Paris, he was listed as a qualified electrical engineer; in the special visa he was described as a noted Torah scholar. They feared that these "contradictions" would come to light and might delay or even jeopardize the entire application, including that of the Frierdiker Rebbe - who was then in an extremely dangerous situation, where immediate departure was crucial.

After receiving word that the Frierdiker Rebbe received his special visa, and can finally leave Europe, the attorney for Agudas Chassidei Chabad, Mr. Henry F. Butler, began to actively request the visas for the remaining members of the family. Among those who had not yet received a special visa with the Frierdiker Rebbe were the Rebbe and Rebbetzin, living in France, and the Frierdiker Rebbe's youngest daughter, Rebbetzin Shaina and her husband, Rav Menachem Mendel Hacoheh Horenstein hy"d, who had remained in Poland.

[Being a Polish citizen, Reb M.M.

לעבן מיטן רבי'ן

שנת השבעים
להצלת כ"ק אדמו"ר והרבנית
מעמק הבכא וביאתם צלחה
לארצות הברית

28TH SIVAN- THE HISTORY

THE TIME-PERIOD

Following his imprisonment on the 15 Sivan, 5687, the Frierdiker Rebbe was sentenced to three years of exile

in the city of Kostroma. On Yud Beis Tammuz, 5687-1927, the Frierdiker Rebbe was finally permitted to return from his exile in Kostroma. After the harrowing prison experience, in which the Frierdiker Rebbe was jailed, interrogated and even threatened with death, it became obvious that Russia was no longer a safe home for the Frierdiker Rebbe. In order for his work to continue he would have to leave.

Through intense diplomatic efforts, especially on the part of Reb Mordechai Dubin hy"d, the Russian government reluctantly allowed the Frierdiker Rebbe and his immediate family to emigrate to Riga, Latvia. After their initial refusal, they also allowed the Rebbe, the Frierdiker Rebbe's future son-in-law, to leave Russia as well.

While the Frierdiker Rebbe made plans to leave immediately after Sukkos, the Rebbe did not travel to Riga with him. Uncertain as to when he would ever see his parents again, the Rebbe returned to Yekatrinaslov to spend Tishrei with his family. On the Thursday following Simchas Torah, the Rebbe bade his father farewell. Together with his mother, who was permitted to accompany him only until the Russian border, he began the long journey that took him to Riga, where he joined the Frierdiker Rebbe and his family.

For various reasons (mainly because of the lack of funds), the wedding of the Rebbe and Rebbetzin did not take place immediately when the Rebbe arrived in Riga; it was decided that the Rebbe

would temporarily settle in Germany. (Once he arrived in Germany, the Rebbe decided to attend the University of Berlin). Arrangements were made for room and board for the Rebbe, allowing him to continue his learning undisturbed.

The following year, on Yud Daled Kislev, in November of 1928, the wedding of the Rebbe and Rebbetzin took place in Warsaw. They returned to Berlin shortly afterwards, and on occasion, would travel to Riga to visit the Frierdiker Rebbe and his household.

Memento

Wedding Celebration of
Levi & Chayale
Groner

25 Sivan, 5771 - June 27, 2011

